

Гласник Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије

Тужилачка реч

број 14

**НОВА ШАНСА ЗА
НЕИЗАБРАНЕ ТУЖИОЦЕ**

Садржај

Реч Уредништва	1
<i>Др Горан Илић:</i>	
Предлози за наставак избора заменика јавних тужилаца	2
Брига за неизабране носиоце јавнотужилачких функција	4
<i>Др Александра Чавошки</i>	
Ка даљем развоју кривичног законодавства у Европској унији	10
<i>Марко Јовановић</i>	
Балтик у акцији против трговине људима	14
<i>Др Јован Тирић</i>	
Службе за помоћ жртвама криминалитета	20
<i>Мр Јелена Симић</i>	
Право на приватност и поверљивост информација о здравственом стању пацијента	24
<i>Предраг Тетковић</i>	
Искључење противправности приликом легализације оружја	28
Део говора републичког јавног тужиоца Загорке Доловац на амбасадорској конференцији одржаној 29. марта 2010. године у Београду	32

Издавач: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије,
Грачаничка 18, Београд

Главни уредник: Миодраг Плазинић*

Заменик главног и одговорног уредника: Марина Матић

Редакција: Александар Милосављевић, заменик окружног јавног тужиоца у
Београду, Небојша Живковић, заменик трећег општинског јавног тужиоца у
Београду и Радован Лазић, општински јавни тужилац у Бачкој Тополи

Службени консултант: Момир Илић

Лектор: Весна Комар

Припрема и џрелом: Сениша Лекић

Штампа: АТЦ д.о.о.

Адреса редакције: Грачаничка 18, Београд,
тел/факс: 011/3031-909

www.uts.org.rs, udruzenjetuzilacasrbije@gmail.com

Тираж: 600 примерака

Бесплатан примерак

* Управни одбор Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца поставио је
22. марта ове године Миодрага Плазинића, тужиоца Вишег јавног тужилаштва у Ваљеву,
за главног уредника Тужилачке речи. Овај број часописа уредио је уређивачки колегијум.

Поштоване колеге,

Главни догађај између два броја „Тужилачке речи“ за нашу организацију свакако је оштри избор тужилаца и заменика тужиоца. Овај процес, као један од корака у реформи српског правосудја, изазвао је низ сумњи не само у струги него и у широј јавности. Верујемо да је поменути избор у наше редове довео велики број тужилаца који ће својим знањем, искуством и професионалним врлинама допринети правосудју на вишем нивоу, да ће, поред већ доказаних тужилаца, у правосудју ући и многи млади и амбициозни људи, који ће својим радом и залагањем допринети и прелазу своје колеге.

Међутим, као Удружење које заступа интересе струге, морамо и критички да се осврнемо на процес избора. То право, између осталог, даје нам и чињеница да је Удружење тужилаца Србије било активан учесник током читавог процеса реформе. Пре доношења коначних одлука указивало је на одређене недостатке у циљу побољшања целокупног процеса и смањивања тензија у тужилачкој организацији. Након што су резултати избора постали доступни јавности, Удружење је велику енергију усмерило на помоћ неизабраним колегама. Смањивали смо да је наша дужност да станемо у заштитну колегу које су без икаквог образложења остале без посла. Током ових активности, Удружење је остварило значајну сарадњу са Друштвом судија Србије. Заједнички настави у медијима постао је свакодневна пракса, а врхунац сарадње је остварен организовањем посебне експертне Удружења европских судија и тужилаца за демократију (MEDEL) и холандске фондације Судије за судије, чији је циљ био оцена поступка избора судија и тужилаца.

Удружење је Државном већу тужилаца упутило предлоге за наставак процеса избора заменика јавних тужилаца и одговор на иницијативу очекујемо у најкраћем року.

Својим залагањем за интересе струге, спремношћу да се бори за успостављање транспарентног и одговорног правосудја, Удружење је показало да се може као релевантан фактор у правосудном систему и да чланови могу да очекују њихову подршку и допринос у својим професионалним активностима и спремањима.

У новом броју „Тужилачке речи“ доносимо крајак осврт на активности Удружења између два броја, осврт се на искуства Велике Британије и Сједињених Америчких Држава у организацији службе чији је циљ да жртвама различитих кривичних дела пружају одговарајућу помоћ, бавимо се Стокхолмским програмом и његовим значајем за правосудну сарадњу, као и другим темама значајним за професионално усавршавање.

Уредништво „Тужилачке речи“

ПРЕДЛОЗИ ЗА НАСТАВАК ИЗБОРА ЗАМЕНИКА ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА

У домаћој и међународној стручној јавности преовладаје уверење, које делимо, да су поступак избора јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца пратили озбиљни недостаци. Очекујемо да се у наставку поступка избора заменика јавних тужилаца, који се планира за прву половину 2010. године, делимично отклоне негативне последице избора јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, па за наставак избора

заменика јавних тужилаца предложимо:

1. Државно веће тужилаца (ДВТ) требало би да донесе Одлуку о повећању броја заменика јавних тужилаца. *(Предлози за проширење систематизације и избор заменика јавних тужилаца је посебан прилог.)*
2. У складу са донетом одлуком о повећању броја заменика јавних тужилаца, ДВТ би тре-

бало да распише конкурс за избор заменика јавних тужилаца.

3. При одлучивању о пријавама, ДВТ би требало да донесе одлуку да предност у избору имају неизабрани јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца који испуњавају услове предвиђене Правилником о критеријумима и мерилима за оцену стручности, оспособљености и достојности кандидата за носиоце јавнотужилачке функције, као и некадашњи заменици републичког јавног тужиоца који су избрани у апелациона јавна тужилаштва. Ту одлуку би требало јавно саопштити, што би допринело смањењу тензија и омогућило да се поступак избора, по новом конкурсу, доврши у рационалној атмосфери.

Пре него што приступи избору ДВТ би требало да утврди правила за наставак поступка избора. Смисао ових правила је успостављање транспарентности, које није било приликом општег избора. У вези са тим предложимо:

1. Да у раду седнице ДВТ, приликом одлучивања о неизабраном јавном тужиоцу или заменику јавног тужиоца, учествује јавни тужилац који је у периоду 2006–2009 годи-

јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије

- не био његов надре ени, уколико је и сада носилац јавнотужилачке функције. Јавни тужилац би на седници Већа представљао рад и понашање кандидата о коме се одлучује. Мишљења смо да би овај предлог допринео објективности поступка.
- У случају да надре ени јавни тужилац више није у јавнотужилачкој организацији, или је био или је сада члан ДВТ-а, тада би у раду седнице Већа учествовао један од заменика републичког јавног тужиоца из периода 2006–2009. године. Заменик републичког јавног тужиоца који учествује у раду Већа био би дужан да се упозна са радом и резултатима рада јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца о коме се одлучује.
 - Право учешћа у раду седнице подразумевало би присуство седници и право да се образлажу чињенице о стручности, оспособљености и достојности кандидата о коме се одлучује.
 - Након доношења одлуке о избору јавни тужилац или заменик јавног тужиоца имао би право да изврши увид у записник са седнице на којој се расправљало и одлучивало о његовом избору.
 - Уколико ДВТ утврди да су се стекли услови из Правилника да се седница или њен део затвори за јавност, о томе би морало да донесе посебну одлуку. У одлуци би се детаљно навели разлози због којих се са седнице или дела седнице искључује јавност.
 - Неизабраним јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца који ни у наставку општег избора не буду изабрани, уколико то захтевају, ДВТ би достављало образложене одлуке. Сматрамо да је ова корекција неопходна зато што је изостанак индивидуализованих образложења о неизбору представљао један од најозбиљнијих недостатака спроведеног поступка избора.
 - Овај предлог заснива се на праву кандидата на образложену одлуку, а не о дужности Већа да такву одлуку сачини.
 - У наставак поступка избора требало би да се укључи нека од струковних или експертских организација као вид стручне подршке. Мишљења смо да је најбоље решење да експертску подршку пружа Европско удружење судија и тужилаца MEDEL, с обзиром да има увид у резултате досадашњих избора, као и да има статус посматрача у Савету Европе и неспоран утицај на Европску комисију.
- На крају процеса сви инволвирану субјекти би јавно дали оцену наставка процеса избора која би, пре свега, подразумевала анализу објективности одлука ДВТ-а.

БРИГА ЗА НЕИЗАБРАНЕ НОСИОЦЕ

Указивање на неправилности приликом избора носилаца тужилачке функције и помоћ колеџама које нису прошле конкурс обележели су рад Удружења у прошеклих пет месеци

Најзначајнија новина у периоду изме у два броја „Тужилачке речи“ свакако је избор тужилаца на свим нивоима, који је обављен у складу са планираном реформом правосу а.

Након избора и честитки упућених на адресе изабраних јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, Удружење тужилаца Србије посветило се борби за чланове који нису изабрани.

Ваља напоменути да је и пре одржаног избора и доношења одлуке од стране Државног већа тужилаца (ДВТ), Удружење указало на одре ене неправилности у раду ДВТ-а. Удружење је 6. новембра 2009. године упутило Државном већу тужилаца иницијативу за преиспитивање и измену Одлуке о броју заменика јавних тужилаца. У иницијативи се констатује да смањење броја носилаца јавнотужилачке функције за 155 није оправдано. Пре свега, имале су се на уму последње измене Законика о кривичном поступку, као и усвајање Закона о одговорности правних лица за кривична дела и Закона о одузимању имовине проистекле из кривичног дела. На крају иницијативе се закључује да је нелогично да се прошире одговорности и обавезе а да се смањи број носилаца јавнотужилачке функције.

Неколико дана касније, тачније 14. новембра, Управни одбор

Удружења је на седници одржаној на Мокрој гори, након дискусије о јавности рада ДВТ-а, одлучио да се обрати ДВТ-у писмом у којем се поставља питање транспарентности рада овог тела.

На ванредној седници, одржаној 24. децембра 2009. године, Управног одбора Удружења тужилаца Србије, поново је разматрана систематизација радних места у тужилачкој организацији. Констатовано је да постојећи број носилаца јавнотужилачке функције није довољан за елементарно функционисање јавних тужилаштава, имајући на уму обим посла и проширење надлежности.

Суочено са чињеницом да велики број неизабраних јавних тужилаца и заменика није добио појединачне одлуке ДВТ-а о избору на функцију у јавном тужилаштву, чиме им је отежано остваривање права која им припадају по Уставу и закону, Удружење се још једним писмом обратило Државном већу тужилаца. У писму се од ДВТ-а тражи да сваком неизабраном носиоцу јавнотужилачке функције појединачно достави одлуку о разлозима због којих није изабран, односно због којих је оцењено да није стручан, оспособљен или достојан. Уједно, од ДВТ-а је затражено и да објави списак свих носилаца јавнотужилачке функције који нису

изабрани, податке који су коришћени приликом одлучивања о избору, посебно оних који су у вези с достојношћу кандидата.

„Тражимо и да се објаве извори из којих су подаци за кандидате прибављени, сви подаци за изабране и неизабране носиоце јавнотужилачке функције који се односе на стручност, оспособљеност и достојност и да се тужиоцу на лични захтев омогући увид у списе који се односе на његов избор „ наведемо је у писму.

Пошто није стигао одговор на питање да ли је поступак избора тужилаца и заменика означен службеном тајном, председник УО Удружења тужилаца Горан Илић обавестио је јавност да је Удружење упутило жалбу поверенику за информације Родољубу Шабићу.

Родољуб Шабић, повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, потврдио је да му је Удружење тужилаца Србије поднело жалбу против Државног већа тужилаца, а у вези са реизбором носилаца правосудних функција. Шабић је навео да је затражио од Државног већа тужилаца да се изјасни о наводима жалбе, а одлуку о жалби донеће у законском року.

Удружење је било веома активно и на медијском плану.

ЈАВНОТУЖИЛАЧКИХ ФУНКЦИЈА

Поред саопштења и наступа чланова УО у писаним и електронским медијима, изузетан одјек у јавности имала је и конференција на тему „Како до Европске уније – Србија и правосудни стандарди“, коју су заједнички организовали Удружење тужилаца Србије и Друштво судија Србије.

Посебан значај има чињеница да су на овом скупу учествовали представници Европског удружења судија и тужилаца за демократију и слободу (MEDEL). Присутнима су се обратили Антонио Клуни, потпредседник MEDEL-а и члан Консултативног већа европских тужилаца, Тамара Тротман, судија из Холандије, Томас Гудат, тужилац из Немачке, Горан Илић, председник Управног одбора Удру-

жења тужилаца Србије, и Драгана Бољевић, председник Друштва судија Србије.

О активности Удружења сведоче и бројни чланци објављени у готово свим значајнијим дневним листовима. За ову прилику изабрали смо текст из дневног листа „Блиц“, објављен 7. фебруара 2010. године.

Оцена Европског удружења судија и тужилаца

Европско удружење судија и тужилаца за демократију и слободу (MEDEL) оценило је јуче да је реизбор судија и тужилаца у Србији обављен на нетранспарантан начин јер, како су навели, није јасно на који начин су примењивани критеријуми за избор.

MEDEL изражава дубоку забринутост због чињенице да одлуке Врховног савета судства и Државног већа тужилаца не садрже појединачна објашњења због чега неке судије и тужиоци нису изабрани – рекла је представница тог удружења и судија из Холандије Тамара Тротман на конференцији за новинаре у Београду.

Тротманова је оценила да начин на који је обављен реизбор судија и тужилаца у Србији оставља многа отворена питања, пре свега како су примењивани критеријуми за избор. Она је навела да представници MEDEL-а знају да су неке судије које нису изабране поднеле жалбу Уставном суду Србије, као и да чекају да виде исход тога, подсећајући да се неки од

тих судија могу жалити Европском суду за људска права у Стразбуру.

Говорећи о томе да Високи савет судства није судијама које нису изабране дао објашњења због чега је донео такву одлуку, Тротманова је подсетила и на препоруку Венецијанске комисије из јуна 2009. по којој судија који има сталну функцију може да буде смењен само у образложеном поступку.

Тужилац из Португала Антонио Клуни, који је потпредседник MEDEL-а и члан Консултативног већа европских тужилаца, рекао је да му није познато да је иједна европска држава реформу правосудја спровела на начин на који је то учинила Србија.

Клуни је рекао да је лоше то што неизабране судије и тужиоци нису добили појединачна образложења због чега је донета таква одлука.

Он је навео да се нада ће Србија сама решити проблеме настале реизбором судија и тужилаца пре него што то питање буде изнето пред европске институције.

Судија из Немачке Томас Гудат је на питање новинара да ли се сада доводе у питање пресуде судија које нису изабране, рекао да то није могуће, али да свакако оставља „горак укус у устима“.

Представници MEDEL-а ће се, како су најавили, консултовати с европским институцијама и након тога ће донети одлуку о даљим корацима у вези са ситуацијом у правосудју Србије.

Они су најавили и да ће Венецијанска комисија у марту изнети мишљење о реформама правосудја у Србији.

На конференцији за новинаре у Београду били су и председница Друштва судија Србије Драгана Бољевић и председник УО Удружења тужилаца Србије Горан Илић, који су поновили замјерке на начин на који је обављен избор судија и тужилаца.

Представници MEDEL-а, који у Србији бораве у дводневној посети, разговарали су о реформи правосудја с председником Високог савета судства Натом Месаровић, као и са представницима Друштва судија Србије и Удружења тужилаца и представницима адвокатских комора Србије и Београда, као и деканима правних факултета у Београду.

АКТИВНОСТ НА ПРОЈЕКТИМА

Као и у претходном периоду, активност Удружења на реализацији пројеката била је изразито интензивна. У складу са приближавањем наше земље Европској унији, пројекти су били везани за реформу нашег правосудног система. Нови пројекти на којима је Удружење започело рад подржани су од стране Шпанске агенције за међународни развој и сарадњу, Института за одрживе заједнице и Министарства рада и социјалне заштите.

Јачање државних органа у борби против корупције

Пројекат који се спроводи уз финансијску подршку Шпанске агенције за међународни развој и сарадњу (AECID) има за општи циљ јачање правне државе у Србији, док се као посебан циљ издваја јачање капацитета Србије у борби против корупције. Потреба за оваквим пројектом произлази из чињенице да се Србија данас суочава са високим индексом корупције који кочи њен економски развој и

друштвену стабилност, слаби институције и угрожава напоре и активности које се предузимају у циљу скорог приступања Европској унији. Предвиђено је да се током пројекта изradi студија о ефикасној примени антикорупцијских закона, да се обезбеди техничка помоћ шпанског експерта, да се организују две радионице посвећене борби против корупције уз учешће цивилног сектора, као и десет семинара за обуку тужилаца, судија и полицијских службеника у области борбе против корупције, а у сарадњи са Правосудним центром Србије. Планирано је да пројекат траје од септембра 2009. до септембра 2010. године.

Подршка процесу европских интеграција Србије

Подршку у реализацији пројекта Подршка процесу европских интеграција Србије кроз јачање капацитета тужилаштва у области права ЕУ и заштите животне средине, Удружење тужилаца Србије добило је путем донације Института за одрживе заједнице, на основу Уговора о сарадњи који је институт склопио са Америчком агенцијом за помоћ и развој (USAID). Циљеви који се желе постићи пројектом јесу: јачање капацитета јавних тужилаца и њихових заменика у области права Европске уније, њихова припрема за примену ЕУ законодавства, затим, подизање свести код тужилаца о значају заштите животне средине и успостављање сарадње између тужилаштва и адекватних инспекцијских служби на локалном нивоу. Уговором је предвиђено да пројекат траје од октобра 2009. до априла 2011. године.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

Између два броја часописа „Тужилачка реч“, Удружење је

наставило са веома плодном издавачком активношћу. У овом периоду објављене су публикације: „Сузбијање високотехнолошког криминала“, „Јавнотужилачки приручник“, као и „Приручник за тренинг тужилаца и судија у области високотехнолошког криминала“.

Јавнотужилачки приручник (групо измењено и доуђено издање)

Како је прво издање приручника наишло на изузетан пријем, Удружење је сматрало да постоји потреба да се оно допуни деловима који се односе на новоусвојене законе: Закон о одговорности правних лица за кривична дела, Закон о ме ународној кривичноправној помоћи, као и измене Законика о кривичном поступку уз посебан осврт на споразум о признању кривице.

Аутори другог издања „Јавнотужилачког приручника“ су: др Горан Илић, Војкан Ацић, проф. др Станко Бејатовић, мр Јасмина Киурски, Маја Стефановић, Верица Трнинић, Светлана Ненадић и мр Марина Матић. Приручник је штампан у тиражу од 750 примерака а светлост дана је угледао почетком 2010. године. У наредном периоду биће дистрибуиран на адре-

се виших и основних тужилаштва, као и правним факултетима у Београду, Нишу, Крагујевцу, Новом Саду и Косовској Митровици.

Сузбијање високотехнолошког криминала

Публикација „Сузбијање високотехнолошког криминала“ посвећена је превенцији информатичког криминала и она је резултат пројектне сарадње између Шпанске агенције за ме ународну развојну сарадњу (AECID) и Удружења јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије током 2009. године. Монографија о високотехнолошком криминалу јесте покушај да различите аспекте високотехнолошког криминала приближимо, пре свега стручној јавности, потом и колегама унутар јавнотужилачке организације. На пројекту монографије, поред сарадника из Института за упоредно право и припадника МУП РС, учествовали су и сви запослени у тужилаштву за високотехнолошки криминал са пуном вером у оправданост посто-

јања озбиљних институција за борбу против високотехнолошког криминала: Лидија Комлен-Николић, Радоје Гвозденивић, Саша Радуловић, Александар Милосављевић, Ранко Јерковић, Владан Живковић, Саша Живановић, мр Марио Рељановић и Иван Алексић.

Приручник за тренинг тужилаца и судија

Општи циљ „Приручника за тренинг тужилаца и судија у области високотехнолошког криминала“ јесте да се обезбеди да судије, јавни тужиоци и припадници полиције стекну неопходна знања и вештине за ефикасну примену мера борбе против високотехнолошког криминала (ВТК).

Као посебни циљеви истичу се: пружање учесницима обуке основних информација о појму високотехнолошког криминала и појмовно разграничење; обука припадника правосудних органа и полиције да разликују кривична дела из области високотехнолошког криминала, ме уособно и са делима из других врста криминала; упознавање учесника обуке са категоријама и појавним облицима високотехнолошког криминала; упознавање учесника са домаћим правним и институционалним оквиром за борбу против високотехнолошког криминала; упознавање учесника са појавним облицима, статистикама и трендовима,

ма високотехнолошког криминала у Србији и у другим земљама, као и њихово поређење; приближавање учесницима значаја ме ународних инструмената и односа људских права са високотехнолошким криминалом и у склопу гоњења за кривична дела из области високотехнолошког криминала.

ОКРУГЛИ СТОЛОВИ И КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Округли столови

Од средине новембра до закључења овог броја „Тужилачке речи“, Удружење је организовало тринаест округлих столова: у Лебану, Новом Пазару, на Власинском језеру, у Пожеги и Неготину по један, док су у Ваљеву, Врњачкој Бањи, Новом Саду и Шапцу одржана по два округа стола.

Скупови су били изузетно посећени, те је неколико стотина тужилаца и заменика јавних тужилаца имало прилику да размењује искуства, стиче нова знања и додатно се информише о следећим областима: сарадња тужилаштва и полиције (спроводи се уз финансијску подршку амбасаде Краљевине Холандије у Србији), јачање капацитета јавних тужилаца у спровођењу Закона о заштити животне средине (у чијој организацији, поред удружења, учествује и ОЕБС), инструменти Европске уније (где се као партнер Удружења појављује Институт за одрживе заједнице) и увођење антидискриминационих питања у област социјалне заштите у Србији (спроводи се у сарадњи са Министарством рада и социјалне политике).

Конференције

У Центру „Сава“ 15. децембра 2009. године, одржана конференција на тему „Рад ме уна-

родног кривичног суда за бившу Југославију“ на којој су учествовали Серж Брамерц, главни тужилац Ме ународног суда за бившу Југославију, Владимир Вукчевић, тужилац за ратне злочине, Рон ван Дартел, амбасадор Краљевине Холандије у Србији, Рут ван Ријн, представник ОЕБС-а, Горан Илић, председник УО Удружења тужилаца Србије и Милан Шкулић, професор Правног факултета у Београду. Циљ посете Сержа Брамерца био је разговор и размена искустава са тужиоцима из Србије а не политичка питања и сарадња са Судом за ратне злочине. Конференцији, коју су заједничким снагама организовали Удружење тужилаца Србије и Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), присуствовало је више од стотину јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, као и велики број представника медија.

Поводом друштвених реакција, легалних и јавно здравствених питања комерцијалног сексуалног рада у Србији, 18. децембра прошле године у Београду је одржан округли сто на тему „Проституција у Србији данас: Има ли одговора?“

На конференцији су учествовали Велимир Ђургус Казимир, „Еbart consulting“ / Медијска документација, Милош Мојсиловић, ЦЕСИД, Светлана Ненадић, члан Удружења тужилаца Србије, Маријан Јонкер, консултант SOAIDS Холандија, Викторија Цуцић, ЈАЗАС, Карло Борас, Глобал фонд и Тамара Скроза, новинар листа „Време“.

Конференцију је организовала Југословенска асоцијација за борбу против сиде (ЈАЗАС) у сарадњи са Удружењем тужилаца Србије.

У Медија центру 6. фебруара 2010. године одржана је конфе-

ренција за медије на тему: „Како до Европске уније – Србија и правосудни стандарди.“

Презентације

У великој сали Медија центра одржана је презентација публикације „Сузбијање високотехнолошког криминала“. О публикацији, као и о проблемима у сузбијању високотехнолошког криминала, говорили су: Лидија Комлен-Николић, заменик јавног тужиоца у Апелационом јавном тужилаштву у Београду, Пабло Руперез Пасчуалена, саветник при амбасади Краљевине Шпаније, Саша Радуловић, заменик јавног тужиоца у Вишем јавном тужилаштву у Београду, и мр Марио Рељановић, истраживач-сарадник у Институту за упоредно право.

Презентацији је присуствовало око четрдесет јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, као и велики број представника седме силе.

Истовремено, ова активност је уједно представљала и завршну манифестацију у оквиру пројекта „Јачање капацитета Србије у борби против високотехнолошког криминала“, који је финансијски и стручно потпомогнут од стране Шпанске агенције за ме ународни развој и сарадњу (AECID).

Приредили:

мр Марина Матић,
Звонко Маринковић

КА ДАЉЕМ РАЗВОЈУ КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Један од значајних корака на путу унификације кривичног права у Европској унији јесте и Стокхолмски програм за 2010–2014. годину, усвојен на Европском самиту у децембру 2009.

Дуго се сматрало да је покушај унификације у Европској унији био везан за привредно право и сарадњу у грађанским стварима и сродним питањима. Данас се слободно може рећи да је унификација привредног права достигла значајне резултате јер је великим бројем директива у области компанијског права и права конкуренције остварен завидан степен унификације.¹ Мањи степен унификације, али ипак врло важан, учињен је у

оквиру правосудне сарадње у грађанским стварима. Првобитни циљ ове сарадње огледао се у олакшању сарадње правосудних органа у овој материји, али је временом прерастао у успешан покушај унификације међународног приватног права, што се види из скупа усвојених и предложених мера.²

Лисабонски уговор

Кривично право у Европској унији представља једну од рела-

тивно нових области деловања у којој Унија покушава да оствари одређени степен усклађивања националних законодавстава у циљу олакшања рада правосудних и полицијских органа у државама чланицама. За разлику од наведених области, овај поступак је започео много касније, јер се радило о врло осетљивој материји за државе чланице, али и због саме поделе надлежности између Уније и држава чланица у трећем стубу. Међутим, и поред свих институ-

1 На пример: First Council Directive (EEC) 68/151 of 9 March 1968 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Art. 58 of the Treaty, with a view to making such safeguards equivalent through the Community, *Official Journal L 65, 14/03/1968*, P. 8–12; Second Council Directive 77/91/EEC of 13 December 1976 on coordination of safeguards which, for the protection of the interests of members and others, are required by Member States of companies within the meaning of the second paragraph of Article 58 of the Treaty, in respect of the formation of public limited liability companies and the maintenance and alteration of their capital, with a view to making such safeguards equivalent, *Official Journal L 26, 31/01/1977*, P. 1–13; Council Regulation (EEC) No 2137/85 of 25 July 1985 on the European Economic Interest Grouping (EEIG) *Official Journal L 199, 31/07/1985*, P. 0001 – 0009; Council Regulation (EC) No 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European company (SE), *Official Journal L 294, 10/11/2001*, P. 0001 – 0021.

2 Ваља поменути: Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, *Official Journal L 12, 22/12/2000*, P. 0001 – 0012; Council Regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings, *Official Journal L 160, 30/06/2000*, P. 0001 – 0018; Council Regulation (EC) No 1347/2000 of 29 May 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and in matters of parental responsibility for children of both spouses, *Official Journal L 160, 30/06/2000*, P. 0019 – 0036; Council Regulation (EC) No 1348/2000 of 29 May 2000 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters, *Official Journal L 160, 30/06/2000*, P. 0037 – 0052; Council Regulation (EC) No 1206/2001 of 28 May 2001 on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters, *Official Journal L 174, 27/06/2001*, P. 0001 – 0024; 2001/470/EC: Council Decision of 28 May 2001 establishing a European Judicial Network in civil and commercial matters, *Official Journal L 174, 27/06/2001*, P. 0025 – 0031.

ционалних и политичких пре-прека учинињен је велики напредак у развоју кривичног права Уније и ускла ивању националних законодавстава, посебно у области кривичних дела прекограничног карактера. Томе је знатно допринело и усвајање Уговора из Лисабона, којим је потпуно измењен режим надлежности и доношења одлука у овој материји.

Европски савет у Тампереу 1999. године означио је окосницу за даљи развој ове области. Ускла ивање националних законодавстава, усвајање мера неопходних за ме усобно признање одлука, побољшање механизма правосудне сарадње и развијање односа са трећим земљама дефинисани су као основни правци развоја сарадње у кривичним стварима.³

У оквиру развијања узајамне сарадње изме у држава чланица и ускла ивања националних за-

конодавстава Унија је усвојила велики број мера, од којих ваља поменути Конвенцију о узајамној помоћи у кривичним стварима изме у држава чланица,⁴ Одлуку о начинима размена информација из кривичних евиденција изме у држава чланица,⁵ Одлуку о заштити личних података који су обра ени у оквиру правосудне и полицијске сарадње у кривичним стварима.⁶ Највећи напори су уложени у ме усобно признање одлука у кривичним стварима. У том циљу усвојен је велики број акта којима се гарантује примена овог начела, од којих су најзначајнији Европски налог за хапшење,⁷ ме усобно признање и извршење налога за замрзавање имовине или доказа,⁸ ме усобно признање и извршење мере притвора или других мера за лишење слободе лица⁹ и признање изречених забрана управљања моторним возилом на територији Уније.¹⁰

Европска правосудна мрежа

У оквиру развијања механизма за правосудну сарадњу Унија је успешно оформила Европску правосудну мрежу¹¹ и Еуројуст,¹² док су у току разговори о оснивању Европске правосудне мреже за обуку, која би окупљала првенствено тужиоце и судије из држава чланица.¹³ Коначно, Унија се позабавила и ме ународним кривичним делима, као што су геноцид, ратни злочини и злочини против човечности,¹⁴ као и развијањем механизма за сарадњу¹⁵ у овој материји.

Овај скраћени, али значајан списак мера указује на резултате Уније постигнуте у оквиру даљег развоја правосудне и полицијске сарадње у кривичним стварима, а самим тим говори у прилог развоју кривичног права на нивоу Уније. Јасно је да степен развоја у овој области заостаје за другим областима, али ако се узме да је највећи број мера усвојен након

3 http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm

4 Council Act of 29 May 2000 establishing in accordance with Article 34 of the Treaty on European Union the Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters between the Member States of the European Union, *Official Journal C 197 of 12.07.2005*.

5 Council Framework Decision 2009/315/JHA of 26 February 2009 on the organisation and content of the exchange of information extracted from the criminal record between Member States, *Official Journal L 093, 07/04/2009*, P. 0023 – 0032.

6 Council Framework Decision 2008/977/JHA of 27 November 2008 on the protection of personal data processed in the framework of police and judicial cooperation in criminal matters, *Official Journal L 350, 30/12/2008*, P. 0060 – 0071.

7 2002/584/JHA: Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the

surrender procedures between Member States - Statements made by certain Member States on the adoption of the Framework Decision, *Official Journal L 190, 18/07/2002*, P. 0001 – 0020.

8 Council Framework Decision 2003/577/JHA of 22 July 2003 on the execution in the European Union of orders freezing property or evidence, *Official Journal L 196, 02/08/2003*, P. 0045 – 0055.

9 Council Framework Decision 2008/909/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments in criminal matters imposing custodial sentences or measures involving deprivation of liberty for the purpose of their enforcement in the European Union, *Official Journal L 327, 05/12/2008*, P. 0027 – 0046.

10 Convention 98/C 216/01 drawn up on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union on Driving Disqualifications, [*Official Journal C 216 of 10.07.1998*].

11 Council Decision 2008/976/JHA of 16 December 2008 on the Euro-

pean Judicial Network, *Official Journal L 348, 24/12/2008*, P. 0130 – 0134.

12 2002/187/JHA: Council Decision of 28 February 2002 setting up Eurojust with a view to reinforcing the fight against serious crime, *Official Journal L 063, 06/03/2002*, P. 0001 – 0013.

13 Initiative of the French Republic with a view to adopting a Council Decision setting up a European judicial training network [*Official Journal C 18 of 19.01.2001*].

14 Council Decision 2003/335/JHA of 8 May 2003 on the investigation and prosecution of genocide, crimes against humanity and war crimes, *Official Journal L 118, 14/05/2003*, P. 0012 - 0014.

15 Council Decision 2002/494/JHA of 13 June 2002, setting up a European network of contact points in respect of persons responsible for genocide, crimes against humanity and war crimes, *Official Journal L 167, 26/06/2002*, P. 0001 - 0002.

самита у Тампереу 1999. године, може се јасно закључити да је ово следећа област у којој се у будућности жели постићи унификација кривичног права.

Стокхолмски програм

Још један од значајних корака на овом путу јесте и Стокхолмски програм за 2010- 2014. годину,¹⁶ усвојен на Европском самиту у децембру 2009. године, у циљу даљег развоја простора „слободе, безбедности и правде“. Овај Програм се надовезује на Хашки програм,¹⁷ имајући у виду мере које су предузете у току његове примене и нове изазове са којима се Унија сусреће. Заштита грађана и основних права, Европа – простор права и правде, Европа која штити, Приступ Европи у глобализованом свету, Европа као одговорна, солидарна и партнерска страна у области миграција и азила, Улога Европе у глобализованом свету – спољна димензија дефинисани су као основни политички приоритети Стокхолмског програма, који се могу остварити промовисањем безбедније средине за грађане, побољшањем механизма за борбу против незаконите имиграције, бољом заштитом личних података, јачањем процесних гаранција у кривичном поступку, стварањем информационих система за размену информација измеђ правосудних и полицијских органа, сарадњом са трећим земљама у овој материји и обуком носилаца правосудних функција.

Постојеће кривично законодавство у овој материји је прилично негативно оцењено у овом Програму. Као основне замерке се наводе недостатак доследно-

сти у свим правним прописима, врло често преклапање надлежности измеђ органа ЕУ као и лош правни језик који знатно утиче на квалитет прописа и који није разумљив за ширу јавност. Будући да је основна идеја даље развијање кривичног права у свим областима које потпадају под правосудну и полицијску сарадњу у кривичним стварима, предлаже се претходна оцена свих постојећих прописа и њихово усклађивање са четирима слобода које чине основу унутрашњег тржишта.

Безбедност грађана

Сваки од наведених циљева предвиђених овим Програмом подразумева усвајање одређених мера у области кривичног права, што указује да је развој ове материје неминован и да се врло ускоро очекују резултати који су постигнути у оквиру правосудне сарадње у грађанским стварима и привредном праву. Посебна пажња посвећена развоју кривичног права препознаје се у оквиру остваривања циља безбедног и олакшаног живота за грађане Европске уније у оквиру Европе – простора права и правде. Делотворнија примена начела међусобног признања свих врста одлука правосудних органа представља право оруђе за остварење поменутог циља. Европски савет из тог разлога позива Комисију да на првом месту изврши реформу свих постојећих прописа, а посебно Оквирне одлуке о европском налогу за извођење доказа,¹⁸ како би се омогућило извођење свих доказа без изузетка и могућност добијања информација од приватних и јавних лица друге државе чланице. Неопход-

но је изменити и Европски налог за хапшење, јер се у пракси показало да су недовољно заштићена права лица која се лишавају слободе. Питање лишавања слободе се поставља и у односу на приварање лица. Овде се од Комисије захтева да надзире примену европских затворских правила које је развио Савет Европе, али и да сходно новим одредбама Уговора из Лисабона изради предлоге нових мера.

Питање кривичних дела са прекограничним елементом тако је утврђено као приоритет у даљој изради прописа на нивоу Европске уније. У вези са овим Европски савет предлаже јединствено дефинисање бића кривичних дела и санкција за ова кривична дела. Првенствено се имају у виду кривична дела трговине људима, тероризма, незаконите трговине дрогама, сексуалне експлоатације жена и деце, компјутерског криминала и дечје порнографије. Међутим, Комисија не треба само да се задржи на дефинисању ових дела, већ и да обезбеди заштиту жртава ових кривичних дела тако што ће сјединити два већ постојећа прописа, и то Оквирну одлуку о жртвама¹⁹ и Директиву о накнади штете жртвама кривичних дела.²⁰

Обука правосудних кадрова

Поред заједничког дефинисања бића кривичних дела са прекограничним ефектом, Програмом је посебна пажња посвећена решавању појединих аспеката ових кривичних дела, као и успостављању најбољих начина сарадње са трећим земљама у борби против ових кривичних дела. Тако, на пример, делотворна

16 http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/intro/fsj_intro_en.htm

17 Хашки програм се односио на период 2005-2010. године.

18 Council Framework Decision 2008/978/JHA of 18 December 2008 on the European evidence

warrant for the purpose of obtaining objects, documents and data for use in proceedings in criminal matters, *Official Journal L 350*, 30/12/2008, P. 0072 – 0092.

19 2001/220/JHA: Council Framework Decision of 15 March 2001 on the standing of victims in crimi-

nal proceedings, *Official Journal L 082*, 22/03/2001, P. 0001 – 0004.

20 Council Directive 2004/80/EC of 29 April 2004 relating to compensation to crime victims, *Official Journal L 261*, 06/08/2004, P. 0015 – 0018.

заштита жртава трговине људима и успешно гоњење учинилаца ових кривичних дела захтевају закључење појединачних споразума и дефинисање механизма размене информација и сарадње изме у правосудних органа. Земље Западног Балкана, према Стокхолмском програму, имају важну улогу у борби против трговине дрогом, јер се овај део Европе сматра значајним транзитним подручјем.

Обука носилаца правосудних функција тако е је једно од важних питања које чини део овог Програма. У вези са правилном применом кривичног законодавства у ЕУ, обука је намењена судијама, тужиоцима, правосудном особљу и полицијским и царинским органима, посебно граничној полицији. Идеја Програма се огледа у организовању обуке према европској шеми обуке, док се планира и успостављање тематских Ерасмус програма који ће бити намењени државама са којима је ЕУ потписала различите споразуме о сарадњи. У оквиру постојећих структура Еуројуста и Еуропола, Програмом се предви а успостављање редовних контаката изме у високих националних званичника држава чланица у овој области, јер се сматра да успешност сарадње управо зависи од степена развијености односа изме у органа држава чланица.

У оквиру сарадње ЕУ са трећим земљама и појачане присутности на ме ународној сцени Стокхолмски програм посвећује посебну пажњу закључивању меународних уговора у области кривичног права, ме у којима посебно место заузимају уговори о екстрадицији. Сарадња са Саветом Европе и примена већ постојећих правних инструмената од посебне је важности за остваривање овог циља. Закључивање уговора о реадмисији, обука граничне полиције и правосудних

органа, даља сарадња у предузимању мера финансијске природе неопходне за борбу против организованог криминала и корупције само су неки од циљева предви ених овим Програмом за област Западног Балкана.

Контрола размене информација

Коначно, израда прописа којима се уре ују коришћење и размена података изме у правосудних и државних органа у кривичним стварима још је једно од значајних ору а Стокхолмског програма, којима се спешује и даље развија сарадња у овој области. Контрола размене информација везује се за све приоритете предви ене овим Програмом. Када је реч о материји миграција и азила, посебно је важна размена информација изме у надлежних органа, која представља услов за остваривање правилне контроле спољних граница Уније. Важност успостављања нових технологија за размену информација у вези је и са борбом против организованог криминала и других облика кривичних дела против привреде и добара заштићених ме ународним правом. Ме утим, Стокхолмски програм захтева и оцену посто-

јећих прописа и њихову измену приликом обраде личних података у овим ситуацијама.

Као што се може закључити, материја правосудне и полицијске сарадње представља следећу област у којој се чине напори за ускла ивање националних прописа, у циљу унификације кривичног права у Европској унији. Иако ова хармонизација заостаје за другим областима, бројне и разнолике мере усвојене од 1999. године указују на тенденцију унификације и у овој области. Томе несумњиво доприноси усвајање петогодишњих програма којима се оцењује постојеће стање и дају предлози за даљи развој простора слободе, безбедности и правде изменом и усвајањем нових кривичноправних мера. Нови Стокхолмски програм предви а знатна побољшања у овој материји и даје критички осврт на постојеће законодавство. Основна идеја Програма је свакако заштита права гра ана и борба против криминала, која се најбоље остварује јачањем правосудне и полицијске сарадње држава чланица и даљим развојем кривичног права.

БАЛТИК У АКЦИЈИ ПРОТИВ

Да би унајредила и ојачала координисану акцију на сузбијању трговине људима, већина држава у Балтичком региону усвојила је националне акционе планове (НАП)

Трговина људима последњих деценија доживљава експанзију у модерним појавним облицима. Тешко је не приметити да је ова појава уско повезана са све дубљом поларизацијом света, односно великим разликама у стандарду живота на богатом северу/западу и сиромашном југу/истоку. У потрази за бољим животом људи постају жртве криминалних група које се баве трговином људима.

У прилог порасту броја жртава трговине људима иде распад правних система, а у неким случајевима и држава на истоку Европе, као и отварање граница. На то је нарочито утицао пријем нових чланица у Европску унију, држава које су до пре десетак година припадале СССР-у или социјалистичком блоку и које нису сасвим пребродиле све изазове преласка на тржишну економију и парламентарну демократију.

Секс трафикинг

Правци деловања организација које се баве трговином људима мање-више су познати и углавном се крећу ка ЕУ. Као најпогодније земље уласка, самим тим и најфреквентније улазне дестинације, у пракси су се показале Шпанија, Италија и земље бившег источноевропског блока које су постале чланице ЕУ. Ове државе географски и

културолошки представљају спој севера и југа, односно истока и запада, и самим тим су учесталије све врсте миграција и размена, што их чини погодним улазним тачкама за „увоз“ радне снаге у ЕУ.

Италија, на пример, представља циљ, као крајна дестинација или као транзитна држава (посебно транзит ка Француској), за трговину људима из Африке, Јужне Америке, Албаније и источне Европе. Само на острво Лампедуза, јужно од Сицилије, прошле године су стигле 1.782 девојке из Африке. То је податак који се односи само на једну врсту трговине људима – *sex trafficking* (трговина у циљу сексуалне експлоатације) и показује само број регистрованих случајева.

Шпанија, конкретно Малага и Мадрид, први су циљ на путу ка Европи за трговце људима из Јужне Америке. Најдоминантнији вид трговине људима, и у овом случају, јесте *sex trafficking*.

Са друге стране, Балтички регион је угрожен не само појавом трговине људима из земаља које нису чланице ЕУ већ се јавља и трговина људима унутар граница ЕУ, у правцу исток–запад (из земаља које су бивше чланице СССР-а или источног блока у земље западне Европе).

Ме ународни проблем

Јасно је да је проблем трговине људима сам по себи меународног карактера, тако да је претпоставка значајнијих резултата на пољу сузбијања ове појаве успостављање координисане акције измеу држава и осталих субјеката који се баве овом проблематиком.

Сарадња различитих носилаца борбе против трговине људима управо је пут до успеха на овом задатку и њу препоручују многи меународноправни инструменти. Неки од њих су: Протокол УН за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима, посебно женама и децом, Конвенција СЕ о акцији против трговине људима, Акциони план ЕУ о најбољој пракси, стандардима и процедурама за борбу и спречавање трговине људима, Акциони план ОЕБС-а за борбу против трговине људима.

Поред ових инструмената меународног права, у циљу подршке државама да што успешније развију и примене сарадњу у овој области, формулисано је више смерница и оперативних инструмената на меународном нивоу. (Приручник ОЕБС-а о препорукама за националне механизме упућивања, Смернице за развој и имплементацију свеобухватне борбе против трговине људима, које је израдио Меународни центар за развој миграционе политике.)

ТРГОВИНЕ ЉУДИМА

Програми балтичких држава

Да би унапредили и ојачали координисану акцију на сузбијању трговине људима, у складу са ме ународноправним препорукама, државе Балтичког региона предузимају низ мера којим се синхронизују њихова системска решења и акције у пракси.

Значајан допринос координацији ових напора дају национални акциони планови, односно програми борбе против трговине људима, које државе Балтичког региона усвајају. Ови планови повезују системска решења и активности у пракси у стратешку визију борбе против трговине људима.

Национални акциони план (НАП) представља стратегију, на нивоу државе, о начинима, субјектима и времену спровођења акције на сузбијању трговине људима. Овакав план је централна тачка свих планова и акција које држава предузима у овој области и као такав директно одређује концепт борбе против трговине људима.

НАП нема обавезујућу снагу закона, већ представља низ мера које тек треба да се реализују кроз законодавне и оперативне иницијативе. То значи да само постојање НАП-а у некој земљи није сигуран показатељ нивоа ангажованости државе у борби против трговине људима, али је први и сигуран корак ка синхронизацији свих средстава којима државе располажу у акцијама из ове области.

Већина држава у Балтичком региону усвојила је националне акционе планове (тј. програме борбе против трговине људима – у неким државама) у последњих неколико година. Пре осам година само две државе су имале своје националне акционе планове, 2005. било их је шест, да би прошле године девет од једанаест држава овог региона имало национални акциони план.

Искуства Немачке и Русије

Немачка има најдужу традицију у борби против трговине људима у региону. Иако још нема НАП, ова држава има велики број мера које се односе на сузбијање трговине људима, развијених током дугогодишње праксе, а које су уграђене у различите акционе планове.

Русија, тако е, још нема НАП, али је овај концепт прихваћен, нацрт НАП-а је припремљен и у процедури је за усвајање. Поред тога, у Русији су неке од мера које се односе на сузбијање трговине људима укључене у Средњерочни програм друштвено-економског развоја Русије (2006–2008). Русија учествује и у Регионалном акционом плану Заједнице независних држава у вези са спровођењем Програма ЗНД-а за сарадњу у борби против трговине људима (2007–2010).

Већина држава Балтичког региона је у својим националним акционим плановима предвидела и рокове испуњења зацртаних циљева, који се углавном крећу у распону од две до четири године.

ДРЖАВА – ОРГАНИЗАЦИЈЕ ГРАЂАНСКОГ ДРУШТВА

У Данској, Летонији и Пољској постоје споразуми између надлежних министарстава и организација цивилног друштва. Њима се углавном регулишу правни и финансијски услови приликом уједињавања услуга НВО жртвама трговине људима.

У Финској је недавно потписан уговор између пријемних центара и НВО који регулише финансијске односе, пре свега могућности да НВО добију новчана средства за трошкове преко њих приликом интервјуа жртвама.

Немачка је дефинисала политику борбе против трговине људима у циљу сексуалне експлоатације 1999. Ова партикуларно дефинисана политика доживела је ревизију тек 2007, али ни тада није попримила форму концепта НАП-а.

У Шведској, такође, овај концепт синхронизације борбе против трговине људима није доминантан, већ се користе друге методе. Истина, Шведска је усвојила свој први НАП (2008–2010), али постоји дилема да ли усвојен као једнократан подстицај постојећим мерама или ће се, као и у другим државама, наставити са његовим допунама и изменама на редовној основи.

Ревизије НАП-а

Редовне ревизије националних акционих планова предвиђене су у свим државама које их имају. Борба против трговине људима захтева пуну посвећеност. Појавни облици трговине људима мењају се тако да се ситуација мора пажљиво пратити, а средства којима се држава служи редовно осавремењивати.

У почетку, у многим државама, национални акциони планови су били фокусирани на борбу против трговине људима у циљу сексуалне експлоатације. Временом, државе су кроз НАП почеле да обрађају пажњу на комплекс-

ност појаве трговине људима и на постојање њених различитих форми (принудни рад, трговина органима...). И поред свега, на оперативном нивоу, ова промена и даље тече доста споро. Подаци из праксе указују да је примарни циљ и даље сузбијање *sex trafficking*-а.

Национални механизми координације

Као што је национални акциони план основ координације борбе против трговине људима на законодавном нивоу, *национални механизми координације* унапредују синхронизацију акција на оперативном нивоу.

Државе су саме бирале видове координације акција на овом нивоу, али су углавном успостављале исту врсту механизма. Механизми координације акција на оперативном нивоу су:

1. национални координатори;
2. мејагенцијска координациона тела;
3. агенције за борбу против трговине људима.

Радне групе које функционишу на оперативном (локалном) нивоу:

1. Специјализоване јединице у оквиру извршних органа и кривичноправне власти.

Тела која више делују на оперативном нивоу новијег су датума и последица су унапредне борбе против трговине људима услед услова ивања политике на законодавном нивоу.

Оваква тела су негде већ успостављена, а негде се још разматра потреба за њима. Тамо где су оваква тела успостављена, без обзира на то што су предвиђена да делују на оперативном нивоу, и те како су значајна и за координацију борбе против трговине људима.

Неке државе (Данска, Норвешка и Шведска) успоставиле су агенције намењене борби против посебних видова трговине људима, док неке (Летонија и Литванија) имају у плану успостављање оваквих тела. Овлашћења оваквих агенција су различита и још су под надзором пилот-пројеката, али оне све више постају центри координације борбе против трговине људима у пракси.

Национални координатори

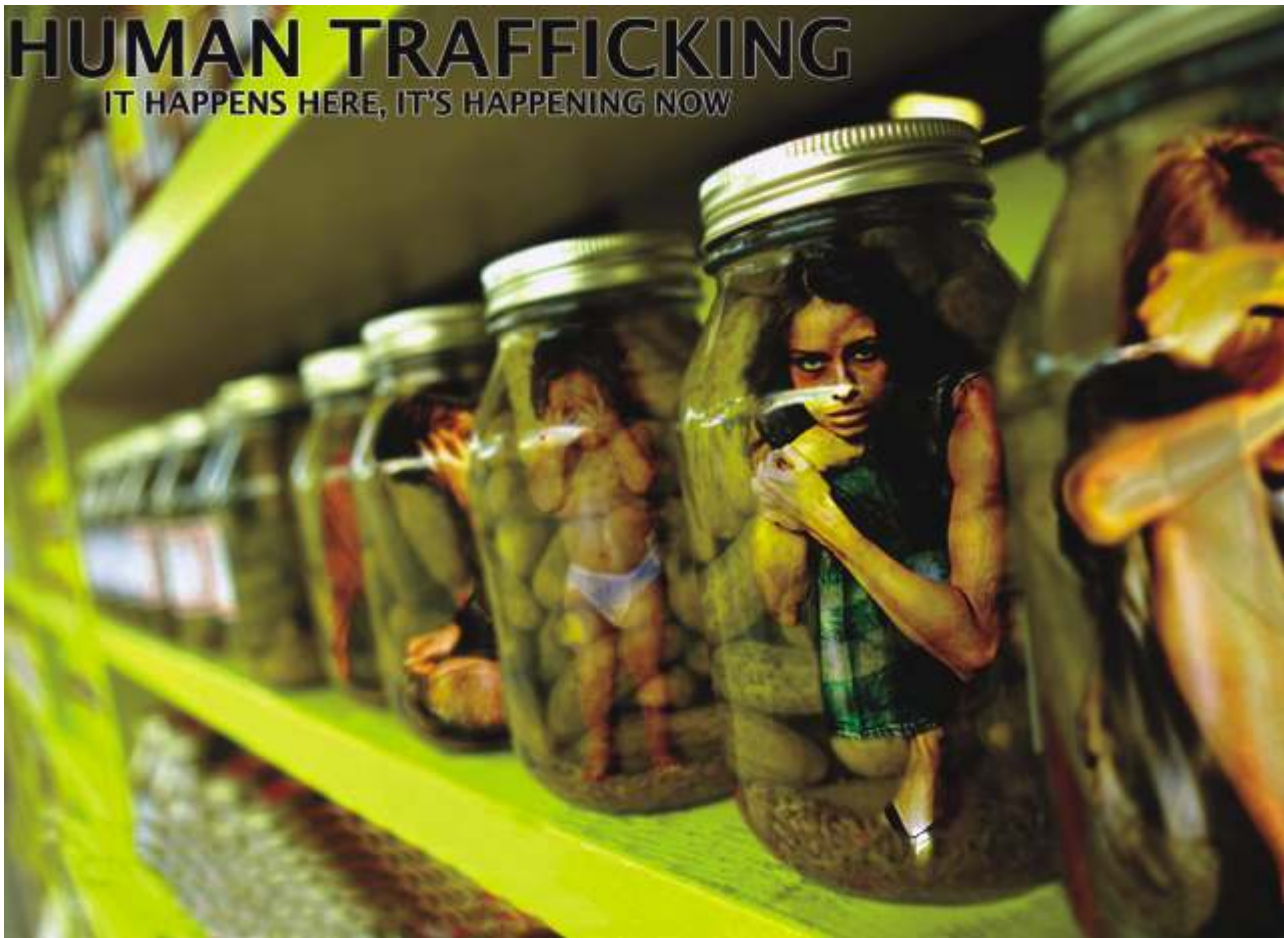
Национални координатори извештавају тело које их поставља о спровођењу националног акционог плана. Одговорни су и за одржавање координације међу телима која се баве сузбијањем трговине људима у пракси, као и планирање и надгледање њихових активности.

Већина држава Балтичког региона, тачније седам од једанаест, има институцију националног координатора. Где нема националног координатора, ова улога се додељује неком од министарстава.

Национални координатори председавају мејагенцијским координационим телима и углавном их именује министарство које је у датој држави надлежно за борбу против трговине

HUMAN TRAFFICKING

IT HAPPENS HERE, IT'S HAPPENING NOW

људима. (Министарство унутрашњих послова, Министарство унутрашњих послова и управе, Министарство правде или Кабинет премијера, зависно од решења у појединим државама.)

У Немачкој функцију националног координатора обавља Савезно министарство за породицу, старије и жене или Министарство за рад и социјална питања у зависности од врсте експлоатације жртва трговине људима.

У Шведској се за исту ствар задужује Министарство за интеграције и родну равноправност, а координатор се именује за област града Стокхолма.

Ме уагенцијска координациона тела

Ме уагенцијска координациона тела надлежна су за развој политике борбе против тргови-

не људима (политика која је генерално постављена НАП-ом, а спроводе је у пракси агенције, радне групе и специјализоване јединице) и праћење спровођења договорених мера.

Скоро све државе региона, девет од једанаест, основале су ово тело. Чине га представници различитих министарстава, односно одговарајућих одељења у оквиру министарстава, извршних органа, локалних власти, специјализованих јединица за сузбијање трговине људима, а понекад и представници органа кривичноправних власти (јавни тужилац).

У раду ме уагенцијских координационих тела могу учествовати и представници грађанског друштва, мада њихова улога варира од државе до државе. На пример, у Финској учествују на састанцима као партнери, али је одговорност за спровођење НАП-а на представницима Вла-

де. У Литванији имају статус посматрача и могу учествовати два пута годишње. У Немачкој имају једнак статус као и представници Владе.

Ме уагенцијска координациона тела се састају два до четири пута годишње (два пута у Естонији, Литванији и Пољској, четири пута у Немачкој, а у просеку три пута, мада по потреби може и више, у Данској)

Агенције за координацију борбе против трговине људима

Неке државе Балтичког региона уочиле су потребу за постојањем инструмената/тела која би повезивала акцију против трговине људима у пракси са деловањем на нивоу утврђивања политике борбе. У ту сврху оснивају се стална тела (зависно од државе, то су агенције, јединице или центри) која координирају акције радних група у пракси,

ОРГАНИЗАЦИЈЕ ГРАЂАНСКОГ ДРУШТВА

На овом нивоу меморандуми о разумевању постоје само у Немачкој и републици сарадња између извршних органа и организација цивилног друштва. Ова правила се дојуњавају, тј. сарадња се може дејалније уредити осталим правним средствима која предвиђа немачки правни систем.

У Литванији постоји споразум овог типа између полиције и НВО, док Летонија планира израду оваквих споразума у 2010.

У Шведској помоћ жртвама трговине људима пружају државне агенције. Сарадња између ових агенција и социјалних радника је установљена пракса.

на локалном нивоу, и деловање међагенцијског координационог тела које је задужено за спровођење НАП-а.

Овакве агенције постоје или се разматра њихово оснивање у шест од једанаест држава региона.

У Норвешкој је 2006. године основана Јединица за координацију борбе против трговине људима. Ова Јединица делује као центар за помоћ жртвама трговине људима и својим активностима утиче на јачање капацитета борбе против ове појаве.

У Данској је 2007. године основан Дански центар за борбу против трговине људима. Центар се стара да се социјална помоћ жртвама трговине људима пружа у складу са политиком борбе утврђеном у НАП-у. Поред тога, Центар ради на развијању и унапређењу облика сарадње између различитих субјеката који делују на овом пољу.

Оба тела, и у Норвешкој и у Данској, почела су као пилот-пројекти, а сада се разматра могућност институционализације овакве праксе.

У Шведској је недавно основана Агенција за националну подршку деловању против про-

ституције и трговине људима. Шведска агенција је замишљена као подршка акцијама у пракси, па је и њено деловање усредсређено на координацију акција у пракси, на вођење случајева, обезбеђење протока информација између различитих агенција и између различитих нивоа деловања на сузбијању трговине људима.

У Пољској је Министарство за управу и унутрашње послове основало Јединицу за борбу против трговине људима. Ова јединица првенствено представља тело за пружање подршке националном координатору, али има и неке карактеристике које одликују агенције за координацију у другим државама. Надлежна је за координисање активности предвиђених акционом планом, унапређевање акционог плана и надгледање спровођења програма помоћи жртвама (спроводе је НВО), али се не упушта у деловање на оперативном нивоу.

У Литванији се планира оснивање Информативног центра за борбу против трговине људима. Фокус делатности центра требало би да буде помоћ жртвама трговине људима у пракси (на пример, обезбеђевање краткорочног склоништа, до три ноћи

максимум, сакупљање података о пруженим услугама и друго).

Локалне радне групе

Ова група носилаца борбе за сузбијање трговине људима обухвата веома различите појавне облике, тела која делују у пракси, у директном контакту са жртвама трговине људима.

Разлике произлазе из разлика у правним системима држава региона, као и разликама у друштвеним приликама у њима.

Већина (осам од једанаест) држава региона основала је оваква тела на локалном нивоу и свуда су ове радне групе у тесној сарадњи са организацијама грађанског друштва.

У неким државама региона радне групе постоје само у појединим регионима или општинама (Литванија), док су у другим формално основане са сталним саставом (Немачка, Данска, Норвешка, Пољска и Шведска). Негде се састају *ad hoc*, а састав им се мења у зависности од теме састанка (Летонија).

Специјализоване јединице

Специјализоване јединице извршних органа и специјализовано особље органа кривично-правних власти, који су посебно обучени за борбу против трговине људима, јесу општепознато средство чијим су увођењем унапређени идентификација жртва, међагенцијска сарадња, као и деловање на сузбијању трговине људима уопште.

У осам држава су посебне јединице за борбу против трговине људима основане као део полицијске управе, а у једној постоји специјализована јединица пограничне службе за борбу против трговине људима. Овакве специјализоване јединице

често имају кључну улогу у развијању нове праксе у истрази, идентификацији, упућивању и сарадњи са органима који пружају помоћ жртвама трговине људима.

У пет држава, од једанаест, постоје јавни тужиоци специјализовани за борбу против трговине људима.

Национални репортери

Национални репортери су независна државна институција надлежна за прикупљање података и извештавање о трговини људима и напорима на њеном сузбијању на националном нивоу. Национални репортери имају обавезу да о прикупљеним подацима редовно извештавају владу и парламент.

Национални репортери нису шире прихваћена и институционализована пракса у региону, мада свест о важности сакупљања и анализе података о трговини људима и испитивања ефикасности државних акција на овом плану постоји у већини држава.

Финска је једина држава региона која има националног репортера за борбу против трговине људима. Ово звање је, као додатна функција, додељено омбудсману за питање мањина.

У Шведској посао националног репортера поверен је Националном полицијском одбору, тачније детективу истражитељу из редова НПО.

У Данској је ова делатност у надлежности Центра за координацију борбе против трговине људима, док је у Естонији и Летонији то поверено Националном координатору.

Споразуми о сарадњи

Меморандуми о разумевању су правна средства којима се на формалан начин уређују дужности и одговорности субјеката борбе против трговине људима.

Оваквим споразумима се дефинишу принципи сарадње и улоге различитих актера у различитим областима борбе против трговине људима. Доприносе премошћавању проблема у

комуникацији и изградњи повећења, помажу да се различита схватања истих појава приближе и да се схвате политика и циљеви других актера те на тај начин ускладе приступи који се примењују у пракси. Предност оваквих формалних споразума јесте у чињеници да се ствара могућност унапредити координације различитих актера борбе против трговине људима на нивоу институција, независно од личних односа учесника. То омогућава јасно разграничавање улога актера и преображај читаве борбе из неформалне добре праксе у институционализовану акцију.

Од свих земаља Балтичког региона, на пољу оваквих споразума о сарадњи једино Немачка има дужу праксу. Посебно у области сарадње са НВО на нивоу свакодневне праксе у сузбијању трговине људима, односно пружања заштите и помоћи жртвама ове трговине. Друге земље су или тек почеле са увођењем ових споразума или су у фази разматрања овог концепта.

СЛУЖБЕ ЗА ПОМОЋ

Искусства Велике Британије и Сједињених Америчких Држава у организацији служби чији је циљ да жртвама различитих кривичних дела пружају одговарајућу помоћ мола би да користити и Србија

У ситуацији када један сведок, жртва, оштећени, односно лаик, треба да се појави на суду, или макар само да ступи у контакт са тужилаштвом, могу да се појаве и неки додатни, специфични социопсихолошки проблеми. Они су на једној страни везани за психофизички интегритет саме жртве-сведока, а на другој, за квалитет и употребљивост њиховог исказа. Једноставно речено, уплашен човек, или човек којим доминирају неке друге сличне емоције, не може у свом исказу да буде ни објективан ни свеобухватан. То изискује потребу да се таква особа најпре на неки начин релаксира, односно припреми за (први) контакт са државом и правосудјем. Због тога у многим земљама постоје посебне организације – службе чији је циљ да жртвама различитих кривичних дела пружају одговарајућу помоћ. Добар пример је Енглеска у којој је још 1974. године у Бристолу основана прва служба за помоћ жртвама криминалитета. Убрзо након тога је у различитим деловима Енглеске, Велса и Северне Ирске основане су бројне сличне службе које се региструју као добротворне организације за рад на локалном нивоу.

Основни принципи службе

У свакој локалној служби постоји група волонтера, управни одбор и координатор службе.

Волонтери се региструју из локалне заједнице од особа оба пола различитих година, различитих раса и етничке припадности. Управни одбор броји 12 до 15 чланова, и у њему се обавезно налазе представници полиције, као и центара за социјални рад, односно службе за пробаацију. Основни принципи службе су: једнак приступ за све грађане, поверљивост и бесплатне услуге. Локалне службе су се 1979. године удружиле у Националну асоцијацију служби за помоћ жртвама за подручје Енглеске, Велса, Северне Ирске. Локалне службе су, наравно, задржале своју организацију, самосталност и аутономију, док постојање тела на националном нивоу доприноси уједначавању праксе појединих служби и униформности у погледу врсте и квалитета услуге. Национална канцеларија има четири департмана: један за обуку (тренинг), други за истраживање стања на терену, трећи за креирање политике у погледу положаја и права жртава уопште, и четврти за маркетинг.

Потребно је да се истакне и да је од 1985/86. године Министарство унутрашњих послова преузело део финансирања рада ових организација, пре свега администрације на локалном и националном нивоу. То не значи да ове организације не прикупљају средства и из других извора, односно рад у овим орга-

низацијама и даље се заснива на волонтерским основама.

Помоћ жртвама и сведоцима

Осим тога, у седам судова у земљи су 1989. године основане и службе за помоћ сведоцима (*witness service*). Број ових служби је повећаван из године у годину и данас оне постоје у свим окружним судовима. До 2002. године такве службе су основане и при највећем броју нижих судова.

Ове службе, које финансира Министарство унутрашњих послова, сведоцима и жртвама пружају одговарајуће информације правне и ванправне природе, и то не само онима који се појављују или треба да се појаве на суду већ и њиховим породицама и пријатељима. Према неким подацима, око 185.000 људи који су се појављивали на суду у периоду 2000–2001. године било је асистирано од стране ових служби, а од тога су око 10 одсто биле особе млађе од 18 година.

Службе за сведоке, које у свом раду имају ангажоване и правнике за пружање бесплатне правне помоћи, независне су у свом раду, и од суда, и од полиције и од тужилаштва. О постојању и раду ових служби, сведоци се упознају тако што им се у полицији достављају одговарајуће брошуре. Поред

ЖРТВАМА КРИМИНАЛИТЕТА

тога, тужилаштво овим службама доставља списак сведока са њиховим адресама и контактима, али се ти контакти са сведоцима не завршавају самим окончањем поступка. Важно је напоменути и то да све ове службе, како службе за помоћ жртвама, тако и оне за помоћ сведоцима, штампају различите брошуре, памфлете о свом раду и постојању, о правима жртва и сведока, као и неколико најважнијих детаља о функционисању читавог правосудног система. Ове брошуре и памфлети могу да се прочитају на одговарајућим интернет сајтовима. Оне могу да се пронају и у штампаној форми и дистрибуирају се на свим оним адресама које имају контакт са жр-

товом. То су пре свега полиција, затим тужилаштво, али и сами судови, односно центри за социјални рад.

Основни циљ ових брошура, написаних што разумљивијим и за лаике пријемивијим језиком, јесте да буду доступне највећем броју грађана који се појављују као сведоци или жртве криминалитета, или се у будућности могу појавити у некој од тих улога. Генерално узев, разлог постојања свих ових организација, служби за помоћ жртвама, може се пронаћи у чињеници, до које се дошло у једном истраживању из 2000. године, а које казује да чак у 50 одсто случајева жртва не пријављује дело полицији.

Ово може да буде интересно и за нас, односно да ни бројке о непријављивању дела (због незнања, страха, необавештености...) не могу бити ни код нас битно другачије; односно, систем рада и начин организовања, као и свеопшта искуства у раду ових служби у Енглеској, Велсу и Северној Ирској, могу бити интересантни и за нашу друштвену ситуацију.

Искуства у САД

И у САД, тако е, постоји читав низ различитих, али у основи сличних организација које се баве заштитом права и интереса жртва криминалитета. Принципи рада ових организација слични су принципима рада по-

менутих организација у Великој Британији. Али, овде треба рећи и то да је, нарочито у новије време, дошло до одговарајуће професионализације у раду ових организација, тако да неке не раде више само на волонтерским принципима, већ у својим редовима имају и оне који се налазе у сталном радном односу. У суштини, брига за интересе и заштиту права жртава криминалитета поникла је управо у САД, а једна од првих организација формирана је још 1965. у Калифорнији и њени носиоци су били волонтери, који су и сами некада били жртве криминалитета.

Током година, број различитих организација које су се бавиле овом проблематиком је растао, па је тако 1976. основана Национална организација за помоћ жртвама. Наредне године је у Калифорнији одржана и прва национална конференција која је била посвећена жртвама криминалитета. Ме утим, може се рећи да су се у САД у једном периоду, нарочито средином шездесетих и почетком седамдесетих година, у првом плану налазила питања људских права осумњичених и оптужених. Ово је било нарочито евидентно након пресуде америчког Врховног суда у случају Миранда 1966. године и након што су уследили и други слични случајеви, који су првенствено третирали проблематику заштите осумњиченог и његових права, која је тада била уздигнута и на уставни ниво. Ме утим, врло брзо, односно паралелно са тим, прича о „правима жртава“ почињала је да се све више и све чешће чује у САД, како од стране правника и политичара, тако и од стране обичних људи.

Почеле су да се стварају различите невладине организације и групе грађана као што су „National Organization for Women“ (NOW); „Mothers Against Drunk

Driving“ (MADD), као и различите групе за заштиту права деце. Као резултат свега тога, на федералном нивоу је 1982. године донет „Victim and Witness Protection Act“, који је омогућавао обештећења за жртву од стране државе, затим дозвољавао појављивање жртве, односно њено саслушавање пред федералним судовима. Конгрес САД је 1984. године донео Закон о жртвама кривичних дела – „Victim of Crime Act“ (VOCA), што је, у ствари, био покушај да се на федералном нивоу успостави мрежа организација за помоћ жртвама криминала, односно да се на што је јаснији начин укаже на значај права жртава.

Финансијска и бесплатна правна помоћ

Највећи подстрек интересовању за различита питања из области виктимологије у САД био је, у ствари, изузетно висок тренд раста криминалитета током шездесетих, седамдесетих и осамдесетих година прошлог века. То је код највећег броја грађана изазивало знатну дозу страха, као и потребу да се на тај проблем адекватно одговори. Онда је деведесетих година изненада дошло до пада криминалитета и то, што је посебно интересантно, управо у Њујорку, који је до тада сматран као „обећана земља“ за све људе са оне стране закона. Многи ову, за грађане Њујорка свакако значајну новост, везују за име Рудолфа Ђулијанија, веома популарног њујоршког градоначелника, а неки за читав систем формалне и неформалне контроле криминалитета. Али, сама појава још нема адекватан и задовољавајући одговор, односно захтева још подробније криминолошке анализе. Не треба свакако заборавити ни постојање читавог низа различитих служби и организација за помоћ жртвама и, на неки начин, њихову едукацију и

припрему за контакт са тужиоцима и судовима. Једна од таквих је и организација SAFE HORIZON, која постоји и делује у Њујорку.

Ова организација пружа бесплатну правну помоћ, затим организује саветовалишта и пружа психолошко-психијатријску помоћ жртвама насиља. Канцеларије ове организације налазе се у судовима и у просторијама те организације пружа се чак и физичка заштита жртвама и сведоцима који се појављују на суду. SAFE HORIZON располаже са неколико телефонских СОС линија и са одговарајућим бројем такозваних сигурних кућа, намењених пре свега жртвама насиља у породици. Тако е, ова организација у неким случајевима пружа и финансијску помоћ клијентима – жртвама породичног насиља. SAFE HORIZON пружа бесплатну правну помоћ и када је у питању реституција, односно накнада коју добијају жртве (углавном породичног насиља). Тако је, на пример, у 1998. години ова организација за 2.610 жртава остварила накнаду штете у висини од преко 1.200.000.000 долара.

Модел за Србију

И неке друге бројке, било на директан, било на индиректан начин, одсликавају рад и значај ове организације. У 2000. години SAFE HORIZON је имала 75 канцеларија у свим деловима Њујорка, око 800 стално запослених и око 300 особа са непуним радним временом. Преко 250.000 Њујорчана је 2000. године затражило помоћ ове организације, чији је укупан буџет за ту годину износио 35 милиона долара. Наравно, паралеле, компарације са Србијом, Београдом, нарочито када су у питању финансијска средства, врло је тешко, у ствари, сасвим немогуће правити. Али, овде треба указа-

ти на макар још једну чињеницу. У сваком суду и тужилаштву постоје брошуре и рекламе, визит-карте са подацима о овој организацији и њеној најближој испостави-канцеларији. Због тога су судије и тужиоци у сваком тренутку у могућности да жртву-сведока упуте по помоћ у ову организацију, односно да експерте из ове организације позову да им пруже помоћ у неком конкретном случају. И ово изискује одређена новчана средства, али чини се, ипак, не таква и толика да би то представљало непремостиву препреку да се и код нас ствари не организују по сличном принципу.

SAFE HORIZON није, међутим, једина служба, а можда чак

та организација није ни најзначајнија у САД, која се налази у функцији помоћи жртвама кривичних дела. У том смислу, илустрације ради, овде можемо поменути још једну сличну организацију. Реч је о организацији NOVA – „National Organization for Victim Assistance“, која је данас врло угледна и добро организована приватна, непрофитна организација, а која је основана још 1975. године у циљу пружања одговарајуће помоћи и подршке жртвама криминалитета, како у смислу психолошке помоћи и правних савета, тако и у сваком другом погледу.

У сваком случају, пре него што се појави на суду, па и пре него што дође у контакт са са-

вим тужилаштвом, неопходно је жртви-сведоку објаснити шта га све тамо очекује, као и да све то неће трајати баш тако кратко и ефикасно, како он можда замишља. Треба га припремити и на то да адвокати супротне стране неће стајати по страни, да ће можда бити помало и некоректни и да ће се трудити да пронађу нешто из живота жртве-сведока што га може компензовати. Макар само у том смислу, значај и задатак ових и оваквих служби треба увек имати у виду и истичати. Оне су, дакле, од велике користи и за саме жртве, али и за читав правосудни систем.

ПРАВО НА ПРИВАТНОСТ И ПОВЕРЉИВОСТ ИНФОРМАЦИЈА О ЗДРАВСТВЕНОМ СТАЊУ ПАЦИЈЕНТА

Право на приватност (права приватности), збирни је назив за заштиту неколико права која га, грубо речено, чине. То су: право на поштовање човековог приватног и породичног живота, право на дом и преписку, право на част и углед, право на заштиту података о личности, право на име и углед, право на физички и морални интегритет и право на сексуалну оријентацију. Приватан живот представља приватну сферу, право човека да живи како жели, заштићен од јавности, ради развијања и задовољавања сопствене личности.¹ Право на поштовање приватног живота садржано је у члану 8 Конвенције о људским правима. У члану 8 Конвенције стоји да свако има право на поштовање свог приватног живота и да се јавне власти неће мешати у вршење овог права, сем ако то није у складу са законом и неопходно ради заштите здравља или морала или ради заштите права других.²

Дужност лекара

Потреба за заштитом приватности посебно долази до изража-

ја када су у питању лица чије је здравље угрожено и која се налазе у улози пацијента. Када се пацијент обрати лекару и затражи од њега медицинску помоћ, а лекар пристане да му је пружи, тада се ме у њима успоставља одреени однос. Садржину тог односа чине одреена права и обавезе. Најопштије речено, лекар је дужан да установи природу пацијентовe болести, да предузме одговарајуће мере лечења, док је пацијент дужан да саопшти симптоме своје болести и да следи налоге лекара. Информације које пацијент пружи лекару представљају личне податке пацијента и лекар је дужан да их држи у тајности. Пацијент треба да је сигуран да ће подаци о њему, које он сам даје лекару или омогућава да се они утврде, бити чувани као тајна. На томе се темељи меусобно поверење лекара и пацијента, које чини основну претпоставку лекаревог рада. Од чувања медицинске тајне често зависи квалитет живота онога кога се тајна тиче, његово напредовање на послу или укључивање у друштвену средину. У питању је, дакле, приватни инте-

рес појединца који се на овај начин штити. Та заштита се остварује преко кривичног, грађанског и сталешког права лекара.

Право на приватност и његова заштита

У домаћем законодавству, Устав Србије, иако не гарантује право на приватност као такво, садржи начелну одредбу којом јамчи заштиту података о личности и прописује да се прикупљање, држање, обрада и коришћење података о личности уређује законом (члан 42, ст. 1 и 2).³ Истовремено је изричито прописано да је забрањена и кажњива употреба података о личности ван сврхе за коју су прикупљени, осим за потребе војне или кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом. У Србији је донедавно заштита личних података била уређена Законом о заштити података о личности из 1998. године, чије одредбе нису у потпуности задовољавале међународне стандарде. Нови Закон о заштити података о личности

1 Извештај Европске комисије од 11. марта 1979. године, пара. 52, наведено према: А. Drzemezewski, „The Right to Respect for Private and Family Life, Home and Correspondence“, *Human Rights Fi-*

les, бр. 7, Strasbourg, 1984, стр. 7-8, у: Димитријевић В., Пауновић М., *Људска права*, уџбеник, Београд 1994, стр. 285.

2 JACOBS and WHITE, *The European Convention on Human*

Rights, fourth edition, Oxford University Press, New York, 2006, стр. 62

3 Устав Републике Србије, „Службени гласник РС“, бр. 98/06.

за унапре ивање правних студија у Београду

усвојен је новембра 2008. године, а ступио на снагу 1. јануара 2009. године.⁴ Њиме је одре ено да сврха прикупљања, обраде и коришћења личних података мора бити не само законита већ и тачно одре ена, и то пре него што уопште почне њихово прикупљање. У смислу овог закона, подаци који се односе на здравствено стање неког лица сматрају се нарочито осетљивим подацима и могу се обра ивати само на основу пристанка тог лица, ако законом није другачије одре ено (члан 16 ЗЗЛП).⁵ Према новом Закону, проширују се овлашћења досадашњег *йовереника за йрисйуи информацијама од јавној значаја*, и он сада постаје *йовереник за йрисйуи информацијама од јавној значаја и заийийу личних йодайшака* – који ће као самосталан државни орган бити надлежан за заштиту података о личности. Овим законом одре ују се начин прикупљања, контрола и заштита од злоупотребе података о личности, и обезбе ује право на обавештење о обради, увиду и копији обра иваних података.

Право на приватност гарантовано је, изме у осталог, и чланом 9 Универзалне декларације о људским правима, чланом 17 Ме ународног пакта о гра анским и политичким правима, чланом 8 Европске конвенције о људским правима и чланом 6 Конвенције Савета Европе о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података, Препоруком Комитета министара Савета Европе о заштити медицинских података. Конвен-

ција о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података први је обавезујући меународни инструмент у области заштите података о личности.⁶ Она успоставља обавезу држава уговорница да предузму неопходне мере како би се обезбедила законска заштита основних људских права у вези с аутоматском обрадом личних података. Конвенцијом је предви ено да здравствени подаци о личности спадају у посебну врсту података, који се могу обра ивати само у случајевима када је обезбе ена њихова одговарајућа заштита. „Здравственим подацима о личности“ сматрају се подаци који се односе на прошлост, садашњост и будућност, и физичко и ментално здравље појединца.⁷ Подаци се могу односити на особу која је болесна, здрава или преминула. Додатни протокол уз Конвенцију о заштити лица у односу на ауто-

матску обраду личних података допуњује Конвенцију тако што налаже да се у државама уговорницама образују надзорни органи, као и да се ближе уре ује прекогранични проток личних података до примаоца који није у надлежности стране уговорнице Конвенције.⁸ Препорука Комитета министара Савета Европе као предмет регулисања има податке који се односе на здравље једног лица, укључујући и његове генетске податке, али и медицинске податке о још неро еном детету. Препорука садржи одредбе које се односе на обраду медицинских података о личности, правима лица на која се ти подаци односе, давање сагласности за обраду медицинских података о личности и њиховом преношењу трећим лицима, правнотехничким мерама за обезбе ење и чување података о личности, прекограничном промету података, као и

4 Закон о заштити података о личности, „Службени гласник РС“, бр. 97/2008.

5 *Ibid.*

6 Конвенција о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података, Службени лист СРЈ“ (Ме ународни уговори), бр. 1/92 и „Службени лист СЦГ“, бр. 11/05.

7 *Ibid.*

8 Додатни протокол уз Конвенцију о заштити лица у односу на аутоматску обраду личних података, „Службени гласник РС“, бр. 98/08 од 23. октобра 2008.

коришћењу прикупљених података у току научних експеримената.⁹

Обавеза заштите приватности пацијента

Обавеза заштите приватности пацијента предвиђена је и Законом о здравственој заштити. Сваки пацијент има право на поверљивост података које је саопштио надлежном здравственом раднику, као и право на заштиту приватности у поступку здравствене заштите (члан 30 ЗЗЗ).¹⁰ Подаци које здравствени радници сазнају у току вршења службене дужности сматрају се службеном и лекарском тајном. Лица обавезана чувањем професионалне тајне (лекари, новинари, судије, итд.) могу надлежним органима саопштити приватне податке само ако је то у интересу јавности и ради постизања вишег и оправданог циља. По Закону о здравственој заштити Србије, обавезу чувања тајне о личним подацима пацијента имају: „сви здравствени радници и здравствени сарадници, као и друга лица запослена у здравственим установама, приватној пракси, односно организацији здравственог осигурања код које је пацијент здравствено осигуран, а којима су ти подаци доступни и потребни ради остваривања законом утврених надлежности“.¹¹ Сем тога, сматра се да обавези чувања тајне о личности пацијента подлежу и студенти наведених професија, секретарице и остала лица која су по занимању лекареви помоћници.¹² Обавеза чувања професионалне тајне не престаје окончањем професионалне делатности, него траје доживотно. Здравствени радник не сме приватне податке пацијента да саоп-

шти другом лицу (члан 30, став 2 ЗЗЗ). И подаци из медицинске документације представљају службену тајну. Надлежни здравствени радници могу се ослободити дужности чувања службене тајне само уз писмени или други јасно и недвосмислено изречени пристанак пацијента, или одлуком суда (члан 39 ЗЗЗ). Ако је пацијент дао пристанак, надлежни здравствени радник може саопштити податке о његовом здравственом стању. Пунолетном члану породице пацијента подаци се могу саопштити и без пристанка пацијента, ако је то неопходно ради избегавања здравственог ризика члана породице. Ово није обавеза, већ само могућност коју здравствени радник може искористити ако посумња да се пацијент не придржава обавезних упутстава датих ради спречавања ширења инфекције. Подаци из медицинске документације пацијента могу се достављати на увид и у облику записа, односно извода из медицинске документације. Ово се мора означити као службена тајна и може се учинити само на захтев судских органа, органа старатељства, организације здравственог осигурања и органа надлежног за послове статистике, када је то прописано законом (члан 39 ЗЗЗ). Обавеза заштите приватности пацијента предвиђена је и Кодексом професионалне етике Лекарске коморе Србије и одредбама Етичког кодекса доктора стоматолога.¹³ Као ни правне, ни етичке норме нису апсолутне.

Обавеза заштите приватности пацијента постоји паралелно са другим дужностима медицинског особља, са којима се може наћи и у сукобу. Лекарско особље има дужност откривања ин-

формација, без престанка пацијента, уколико постоје озбиљне и стварне опасности за трећа лица, а по њиховој стручној оцени, откривање тог податка врло би вероватно водило смањењу или елиминисању опасности. Приликом доношења овакве одлуке увек се мора узети у обзир однос измеђ штете коју би претрпео пацијент, са једне стране, и шира заједница, са друге. Овлашћење да се професионална тајна открије постоји увек када запрети одређена опасност претежнијем интересу (јавном или приватном) и када се једино откривањем тајне та опасност може отклонити.¹⁴ Тако је, на пример, лекар дужан да супружника особе заражене HIV-ом обавести ако му пацијент саопшти да намерава да настави да одржава незаштићене сексуалне односе са својим супружником.

Одговорност здравствених радника

Имајући у виду овакву законску регулативу, поставља се питање одговорности лекара и других здравствених радника у погледу чувања лекарске тајне када се лекар саслушава у својству парничне странке на суду и износи податке до којих је дошао вршењем своје професионалне дужности.

Лекар који се саслушава као странка није у обавези да да свој исказ и увек је у могућности да ускрати давање таквог исказа. Закон о здравственој заштити у члану 12 указује на чињеницу да уколико лекар приликом саслушања неовлашћено открије тајну, то ће представљати кривично дело које је регулисано у

9 Recommendation No. R (97) 5 of the Committee of Ministers to member States on the Protection of Medical Data.

10 Закон о здравственој заштити Србије, „Службени гласник РС“, бр. 107/05.

11 Члан 7 у вези са чланом 30 Закона о здравственој заштити РС.

12 Јаков Радишић, *Медицинско право*, II прерађено и допуњено издање, Београд 2008, стр. 156.

13 Кодекс професионалне етике лекарске коморе Србије може се

наћи на интернет страници: <http://www.lks.org.rs/akti/lksKodeksMedicinskeEtike.pdf>, од 28.2.2010. године.

14 Члан. 20. став 2, Кривични законик Србије, „Службени гласник РС“, бр.85/05, 88/05, 107/05., бр.85/05, 88/05, 107/05.

Кривичном закону РС и потпада под кривична дела против слободe и права човека и грађанина.¹⁵ Члан 141 предвиђа да је лекар или други здравствени радник или друго лице које неовлашћено открије тајну коју је сазнало у вршењу свог позива учинилац кривичног дела „неовлашћено откривање тајне“, с тим што се неће казнити онај ко тајну открије у општем интересу или интересу другог лица који је претежнији од интереса чувања тајне.¹⁶ Уколико се лекар саслушава као сведок у смислу одредбе члана 238, став 1, тачка 3 Закона о парничном поступку, има право да о чињеницама које је сазнао као лекар, ако постоји обавеза да се као тајна чува оно што сазна у вршењу тог позива или делатности, ускрати, сведочење с тим што председник већа мора упозорити лекара као сведока да може ускратити давање исказа. Одредбом сличне садржине у члану 97 Законика о кривичном поступку утврђено је да се не може саслушати као сведок лице које би својим исказом повредило дужност чувања професионалне тајне као што су лекар, бабица, и други, осим ако је ослобођен те дужности посебним прописом или изјавом лицу у чију корист је установљено чување тајне.¹⁷

Уколико се лекар саслушава у својству судског вештака, поставља се питање, може ли и тада доћи до кршења лекарске тајне приликом давања налаза и мишљења у поступку вештачења. Суд ће, наиме, извести доказ вештачењем када је ради утврђивања или разјашњења неке чињенице потребно стручно знање којим суд не располаже,¹⁸ односно вештачење се одређује када за утврђивање или оцену неке

важне чињенице треба прибавити налаз и мишљење од лица које располаже потребним стручним знањем (члан 113 Законика о кривичном поступку). Вештак је дужан да се одазове позиву суда и да изнесе свој налаз и мишљење, али у сложенијим случајевима, вештак даје и писмени налаз и мишљење који се достављају странкама на изјашњење. И вештак се на лични захтев може ослободити вештачења из разлога из којих и сведок може ускратити сведочење или одговор на поједина питања (члан 252, став 2 Закона о парничном поступку), а у кривичном поступку, за вештака се не може одредити лице које не може бити саслушано као сведок (члан 116, став 1 у вези са чланом 97 Законика о кривичном поступку).¹⁹ Вештак има обавезу чувања професионалне тајне, али и законску обавезу да своја стручна знања из медицине употреби ради давања одговора на спорна питања која се постављају пред судом. Уз налаз и мишљење вештака који се достављају суду и странкама у поступку, прилаже се и медицинска документација. Могућност увида у медицинску документацију друге стране у поступку, као и свих осталих лица која имају право да изврше увид у списе (што није могуће само када је искључена јавност), представља кршење права на приватност! У оваквој ситуацији могућа је злоупотреба података из медицинске документације која се прибавља и доставља уз налаз судског вештака. Стога, потребно је да се сва медицинска документација, која се односи на странку или другог учесника у поступку, и може бити доступна и учесницима у поступку и трећим лицима, обезбеди стављањем у запечаћени коверат, који

ће се употребљавати само за потребе суда, али неће угрозити право на приватност. Управо ради очувања права на приватност, Законом о здравственој заштити дефинисано је да лекар – судски вештак, који у одређеним медицинским установама прибавља потребне податке, врши увид у медицинску документацију, лекарске картоне, мора бити легитимисан решењем суда којим је одређено да обави вештачење у конкретном предмету.

Закључак

Последице немарног и непрофесионалног односа према праву на приватност појединца могу бити несагледиве. Откривање података о HIV статусу на пример, може повредити приватност особе која живи са HIV/AIDS-ом и изазвати друге нежељене последице, као што су неприхватање, дискриминација, насиље или друштвено одбацивање. Обелодањивање оваквих података такође може довести до озбиљног погоршања економског стања инфицираног лица, укључујући и губитак посла, здравственог осигурања или пребивалишта. Интимни детаљи о здравственом стању појединца, или други подаци личне природе представљају приватну сферу сваког лица које има право да их задржи за себе. Држава је та која му то право мора гарантовати. Лекар, судија, тужилац, полицајац – занимања која се везују за људе који пружају помоћ појединцу, а, са друге стране, штите друштво од негативног деловања појединца морају имати посебно изражену свест о обавези поштовања права на приватност.

15 *Ibid.*

16 *Ibid.*

17 Законик о кривичном поступку Србије, „Службени лист СРЈ“,

бр. 70/01, 68/02, „Службени гласник РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 46/06, 49/07, 20/09, 72/09.

18 Члан 249 Закона о парничном поступку, „Службени гласник РС“, бр. 125/04 и 111/09.

19 *Ibid.* фуснота (17).

ИСКЉУЧЕЊЕ ПРОТИВПРАВНОСТИ

Да ли је правично изједначити лица која су постојила у складу са поделом законским акцијама и предала надлежним органима оружје или експлозивне материје које су имали у поседу ради латентизације и лица од којих је полиција одузела оружје, постојеће оружје које органима није дозвољено?

Кривично гоњење за оружје, муницију и друге експлозивне материје које су се нелегално налазиле у поседу грађана вршено је раније по члану 33 Закона о оружју и муницији РС,¹ а назив кривичног дела гласио је: неовлашћено набављање, држање, ношење, израда, размена или продаја ватреног оружја, муниције или експлозивних материја. Доношењем Кривичног законика 2006. године,² ово кривично дело ушло је у оквире кодификације материјалног кривичног законодавства извршене Законом, а кривично дело из члана 348 КЗ носи назив „недозвољено држање оружја и експлозивних материја“.³ Без обзира на све слабости које посебно кри-

вично законодавство неспорно садржи,⁴ мишљења смо да је претходно законско решење по коме је ово кривично дело интегрисано у Закон о оружју и муницији било боље. Овакав став темељимо на околности да су многа питања која су у уској вези са самим бићем кривичног дела разјашњен у Закону о оружју и муницији (нпр. шта све спада у оружје, које су врсте оружја, који су услови за држање и набавку оружја и др.). Стога, код овог кривичног дела није било нарочитог оправдања за његово издвајање из „матичног“ закона и стављање под капу Законика, јер је свакако у практичној примени веома често потребно користити Закон о оружју и муницији, па је, строго тех-

нички гледано, боље решење било претходно, као што је, примера ради, члан 149 Закона о планирању и изградњи задржан и даље као кривично дело у саставу Закона о планирању и изградњи.⁵

Противправност

Противправност представља елемент општег појма кривичног дела одређеног Кривичним закоником, поред радње, предвиђености кривичног дела у закону и кривице. Разлог за уношење противправности у општи појам кривичног дела представљају основи искључења противправности. Из тих разлога би се противправност могла одредити негативно, као одсуство

1 „Службени гласник РС“, бр. 9/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/98, 39/2003, 85/2005, 101/2005.

2 „Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005.

3 Када је у питању законски назив овог кривичног дела, наш став је у складу са правним схватањем Кривичног одељења Окружног суда у Београду од 5. новембра 1992. године, у коме стоји: „Ако се законски назив кривичног дела састоји од више посебних радњи, у диспозитиву пресуде ће се навести само назив оне радње за коју је оптужени оглашен кривим и број члана и става КЗ (нпр. неовлашћено ношење ватреног оружја из члана 33, став 1 ЗОМ, а не неовлашћено набављање, држање, ношење, израда, разме-

на и продаја ватреног оружја, муниције или експлозивног материјала из члана 33, став 1 ЗОМ)“. Став и пример цитирани према др Тихомир Васиљевић и др Момчило Грубач, *Коментар Законика о кривичном постојану*, VII издање, Службени гласник РС, Београд, 2002. године, стр. 633. Ипак, супротно овом правном схватању, Окружни суд у Београду је својим решењем Кж бр. 3120/07 од 24.12.2007. године укинуо првостепену пресуду IV општинског суда у Београду и, измеђ осталог, навео да пресуда садржи битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 368, став 1, тачка 11 ЗКП јер је изрека неразумљива, пошто је окривљени оглашен кривим за извршење кривичног дела нео-

влашћеног држања оружја из члана 348, став 2 у вези са ставом 1 КЗ, што није пун назив овог кривичног дела, које је наведеном одредбом Кривичног законика прописано као кривично дело неовлашћеног држања оружја и експлозивних материја, па се законски назив овог кривичног дела не може мењати ни скраћивати пресудом првостепеног суда.

4 О томе више видети др Зоран Стојановић, *Кривично право, општи део*, Правна књига, XII издање, Београд, 2006, стр. 25.

5 О добрим странама овог решења писали смо у Билтену Окружног суда у Београду, бр. 78, на страни 107.

ПРИЛИКОМ ЛЕГАЛИЗАЦИЈЕ ОРУЖЈА

основа који искључују противправност.⁶ Постојање противправности у пракси се констатује тако што се утврди да не постоји ниједан од основа искључења противправности, при чему се увек претпоставља да она постоји, а супротно се мора утвривати у поступку. Код општих основа искључења противправности треба разликовати оне прописане законом и оне који то нису. У законом прописане основе спадају дело малог значаја, нужна одбрана и крајња нужда, док се под остале основе могу подвести вршење службене дужности, наређење претпостављеног, пристанак повреде, дозвољени ризик, обављање лекарске дужности, па и право на дисциплинско кажњавање малолетне деце од стране родитеља.

Поред ових општих основа, није спорно да се противправност може искључити изричито и одредбом закона или подзаконским актом, и то привремено, било ретроактивно за одређени период (као што је то учињено члАНОМ 160 Закона о планирању и изградњи РС), или *pro futuro* (као у ситуацијама код легализације оружја, које су предмет ове анализе).

Легализација оружја

Након смутног периода деведесетих година прошлог века, и бројних ратова који су вођени на територији бивше СФРЈ, као

и интензивног шверца оружја на територије бивших југословенских република, на територији СРЈ и касније СЦГ и Републике Србије, донето је више уредаба о легализацији оружја. Овим легализацијама држава је покушала да редукује количину нелегалног оружја и успостави какве-такве евиденције о количини и врсти оружја коју поседују њени грађани. То је сасвим

разумљиво, јер поседовање оружја чини лакшим извршење великог броја кривичних дела у која су utkани елементи насиља, а, уз то, представља велику опасност и за полицију и обављање послова који су јој стављени у надлежност.⁷

Међутим, имајући у виду намеру државе, као и тумачење које су надлежни судови на челу

6 Др Зоран Стојановић, *op. cit.*, стр. 138.

7 Тако је у криминолошким истраживањима рађеним на територији САД у периоду од 1966. године

до 1970. године установљено да је велики број полицајаца погинуо на рутинским пословима везаним за успостављање нарушеног реда, што се објашњава и степеном наоружаности америч-

ке нације, чији припадници често потезу оружје до кога веома лако долазе. Др Ђорђе Игњатовић, *Криминологија*, V издање, Номос, Београд, 2000, стр. 258.

са Врховним судом Србије заузели, поставља се питање да ли легализација оружја прави више штете или користи у току свог трајања. Тако је Врховни суд Србије у својој пресуди Кзз 38/05 од 7. априла 2006. године јасно стао на становиште да током трајања легализације оружја лица која имају у поседу оружје, муницију или експлозивне материје не могу бити изложена кривичном прогону, без обзира на то да ли је у питању оружје које грађани могу имати у поседу или није, као и без обзира на то да ли су га добровољно предали на легализацију, или им је оно одузето од стране полиције током оперативног рада.⁸ Дакле, иако су у питању биле бомбе које су одузете од окривљених током организоване акције полиције, Врховни суд је стао на становиште да је у периоду важења Наредбе о легализацији и предаји оружја⁹ искључена противправност, те да нико не може бити гоњен за ово кривично дело у том периоду.

Судска пракса

Без обзира на неспорну чињеницу да у нашем праву судске пресуде немају обавезујућу снагу, односно не представљају прецеденте као у англосаксонским правним системима, па самим тим не представљају извор права који мора да се поштује, несумњиво је да у пракси нижи судови веома често поступају у складу са одлукама виших судова, које представљају смернице њиховог деловања. Нарочито се то може рећи када су у питању одлуке Врховног суда Србије.

Поступајући у складу са оваквом одлуком Врховног суда Србије, Окружни суд у Београду ослободио је оптужбе окривљеног својом пресудом Кж бр. 2541/08 од 1. октобра 2008. године, сматрајући да дело за које је окривљени оптужен по закону није кривично дело. У конкретној ситуацији одузет је пиштољ од стране полиције окривљеном, по пријави лица на које је окривљени наводно претходно потегао оружје, за који је у поступку утврђено да га окривљени има у нелегалном поседу већ 14 година, и да у међувремену није покушао да га легализује, иако је у том периоду већ било неколико легализација. Не улазећи у суштину ствари, Окружни суд у Београду је нашао да је за време трајања Уредбе о издавању оружног листа, односно одобрења за држање власницима оружја,¹⁰ док траје рок за легализацију, искључена противправност кривичног дела у смислу одредбе члана 14, став 2 КЗ, па стога дело за које је окривљени оптужен не представља кривично дело.

Дилема

Формалноправно гледано, оба суда су донела ваљане одлуке, јер је овим актима противправност искључена или није искључена, а овде је свакако искључена и такво решење се не може половишно доносити и примењивати у пракси. Међутим, чисто са утилитаристичког становишта, након оваквих решења морају се поставити питања: да ли она доносе више добра или користи? Да ли је правично изједначити лица која су поступи-

ла у складу са наведеним подзаконским актима и предала надлежним органима оружје или експлозивне материје које су имали у поседу ради легализације и лица од којих је полиција одузела оружје, поготово оно оружје које грађанима није дозвољено? Долазимо до тога да ситуација у којој је оружје одузето бива ирелевантна. На овај начин ставља се знак једнакости између лица код којих се у поседу нашло оружје које су понели са простора бивших југословенских република у турбулентним временима, штитећи на тај начин свој живот и животе чланова своје породице, и која након тога нису вршила кривична дела овим оружјем нити су то имала намеру, и лица склоних криминалном понашању, која оружје користе свакодневно ради вршења криминалне делатности. Да ли правда спроведена на овај начин представља само аритметички принцип једначине и апстрактно схваћен морални захтев, или треба дозволити да она остане и практичан друштвени појам?¹¹ Неправично право је несигурно право, и као што Фаге каже коментаришући Платона, и неправда је неред! Оваква ситуација доводи поменуто законско решење *ad absurdum*,¹² јер је практично довољно да лица склона криминалу сазнају када је на снази подзаконски акт којим се дозвољава легализација, па пошто легализација траје и по месец дана, широм су им отворена врата да оружје држе, носе, шверцују и баве се другим недозвољеним радњама, без могућности да буду гоњени и кажњени за такво понашање.

8 Илија Симић и мр Александар Трешњев, *Збирка судских одлука из кривичног правне материје*, VI, II књига, Службени гласник, Београд, 2008, стр. 208-209.

9 „Службени гласник РС“, бр. 31/03, 37/03.

10 „Службени гласник РС“, бр. 7/2007.

11 Др Божидар Марковић, „Правичност и правни поредак, Глосаријум“, *Избор судске праксе*, бр. 5, Београд, 2009. године, стр. 25.

12 *Argumentum ad absurdum*, којим се овде служимо, назива се још и разлог разумног законодавца у правној аргументацији, и једно од његових значења јесте да ука-

зује на апсурдност неког од могућих значења неке нормативне одредбе до које се долази њеним тумачењем, а овде свакако важеће тумачење ствара апсурде у пракси. Др Никола Висковић, *Аргументација и право*, I издање, Досије, Београд, 2004, стр. 74.

Интенција законодавца

Оправдано се може поставити и питање језичке вештине са којом је доносилац искључио противправност у поменутиим подзаконским актима, уколико би се као полазни аксиом узеле ове одлуке судова по којима је интенција законодавца била да се искључи противправност као елемент општег појма кривичног дела, без обзира на то да ли је оружје добровољно предато надлежним органима, или је одузето од стране полиције, без пристанка лица која су поседовала оружје. Наиме, и у Уредби о издавању оружног листа, односно одобрења за држање власницима оружја, и у Наредби о легализацији и предаји оружја, наводи се да власници оружја могу у току легализације поднети захтев да им се изда оружни лист за оно оружје које гра ани смеју поседовати, односно да могу предати оружје и муницију које гра ани не смеју поседовати. Дакле, очигледно је реч о добровољним радњама, а те добровољности нема ако полиција одузме оружје вршећи оперативну делатност. Поготово збуњује цитирана одлука Врховног суда Србије везана за (не)предају бомби као категорије експлозивних материја које гра ани не смеју држати уопште, која је и била иницијална каписла за касније поступање нижих судова у том правцу. Сам глагол предавати има добровољну конотацију, јер

ако предаја није добровољна, онда и није реч о предаји.¹³

Сумирајући речено, мишљења смо да уколико су доносиоци ових подзаконских аката имали намеру да у потпуности искључе противправност код кривичног дела из члана 348 КЗ у периоду док траје легализација, или то нису највештије језички извели, или *ratio legis* ових одредаба није онакав какав су му својим потоњим тумачењем дали судови. Односно, није реч о апсолутном искључењу противправности, већ се то може учинити само под условима да је предаја оружја, муниције или експлозивних материја учињена добровољно. Ни у једном тренутку не сме се сметнути са ума да и сама противправност има, попут Јануса, два лица, односно да се увек може говорити о противправности у формалном и у материјалном смислу. У формалном смислу, као противности ма којој норми садржаној у правним прописима одре ене државе, и у материјалном смислу, као друштвеној опасности дела, о чему су говорили још Лист и Тома Живановић.¹⁴ Оно што је неспорно јесте да изме у ова два лица противправности треба наћи баланс, јер и када је формално противправност искључена, треба сагледати и материјални аспект овог појма, јер је друштвена опасност овог кривичног дела, односно нелегалан посед оружја и експлозивних материја, увек била велика.¹⁵

Простор за злоупотребе

Аргументисање правичношћу само за себе није довољно убедљиво, па аргумент „правично је“ није аргумент формално-правне природе.¹⁶ Он треба да се допуни неким ближим, непосреднијим друштвеним разлогом, био он морални, технички, практичан, политички и слично. На овај начин ценимо вредности, што је увек комплексна радња и најделикатнији начин примене права. Општу правну норму која има неправедан učinак у конкретном случају требало би увек допунити једним, за тај случај, праведнијим решењем, које може бити подржано широким културним консензусом.¹⁷ Овде би судови као уста закона морали да имају слуха и за материјални аспект противправности и да аутоматски не искључују сваку одговорност за лица која недозвољено држе оружје или експлозивне материје, јер се тиме у периоду легализације утире пут разним злоупотребама.

13 То је лепо запазио и проф. др. Милан Шкулић, који је коментаришући синтагму „добровољна предаја“ Хашком трибуналу навео како није јасно зашто се уз предају користи термин добровољна, јер каква би то била недобровољна предаја, када предаја у логичком смислу подразумева добровољност, а уколико ње нема, односно уколико би се неко „принудио на предају“, онда није реч о предаји. Др Милан Шкулић, *Ме ународи кривични суд*,

надлежност и њој ступајак, Центар за публикације Правног факултета у Београду, I издање, Београд, 2005, стр. 93.

14 Никола Срзентић и др., *Кривично право Југославије, ојшћии гео*, XX издање, Савремена администрација, Београд, 1997, стр. 160–161.

15 Друштвена опасност као материјални елемент општег појма кривичног дела, иако доношењем Кривичног законика из 2006. године више не представља еле-

мент општег појма кривичног дела, и даље има значај, који се огледа и кроз постојање дела малог значаја из члана 18 КЗ, јер се може бранити став да је и овде реч о основу који искључује противправност у материјалном смислу. Др Зоран Стојановић, *op. cit.*, стр. 141.

16 Др Божидар Марковић, *op. cit.*, стр. 26.

17 Др Никола Висковић, *op. cit.*, стр. 82.

ДЕО ГОВОРА РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА ЗАГОРКЕ ДОЛОВАЦ НА АМБАСАДОРСКОЈ КОНФЕРЕНЦИЈИ

Уместо закључка, изложићу вам план даљих активности ДВТ-а.

Како су европске интеграције приоритет Србије, како је примена европских стандарда суштински циљ наше земље, и како је правосудје један од најважнијих области у којој ће се управо анализирати зрелост Србије и њена спремност да прихвати европски систем вредности, Државно веће тужилаца је после анализе реформе правосудја у прва три месеца, али и бројних конструктивних разговора са колегама из експертских група ЕУ, представницима ЕК, СЕ, ОЕБС-а и Удружењем тужилаца и заменика тужилаца Србије, MEDEL-ом, спремно да предложи следећи ПРОГРАМ МЕРА:

1. Отпочели смо интензиван дијалог са струковним Удружењем тужилаца и заменика тужилаца у жељи да постигнемо високи степен сагласности у процесу спровођења реформе правосудја и јаче заштите права кандидата који се бирају, посебно оних који нису прошли избор.

2. Анализирајући ефекте реформе до сада и реалне потребе које су се указале у прва три месеца, у наредном периоду ДВТ ће донети Одлуку о проширењу систематизације.

3. Потом ће ДВТ расписати Конкурс за попуно места тужилаца и заменика, који ће се односити и на упражњена места и на нова систематизована места. Укупан број биће између 80 и 85.

4. Усагласили смо ставове са струковним удружењем да се прво разматрају пријаве неизабраних кандидата у које је држава годинама улагала средства.

5. Усагласили смо ставове са струковним удружењем да процес избора учинимо транспарентнијим и ради спољне објективности поступка, омогућићемо да приликом избора кандидата на седници ДВТ-а учествује јавни тужилац који је у периоду од 2006. до 2009. године био надлежан кандидату који се бира, или ако он није изабран, заменик РЈТ-а из периода 2006-2009. године.

6. Усагласили смо ставове са струковним удружењима да се, иако то није обавеза ДВТ-а, образложење кандидатима доставља на њихов захтев, јер то ЈЕСТЕ право кандидата. На тај начин свако ко у својој пријави исказе жељу да му се достави образложење са разлозима евентуалног неизбора, такво образложење ће бити достављено.

7. Код досадашњих неизабраних кандидата поступићемо у складу са одлуком Уставног суда Србије, и доставити им индивидуализована образложења.

8. За неизабране кандидате ДВТ је установио време и чланове ДВТ-а који ће усмено образложити неизабраним кандидатима разлоге због којих нису изабрани, дати им појашњења и сугестије.

9. ДВТ ће још једном објавити време и место пријема заинтересованих кандидата путем средстава јавног информисања. Владимир Вукчевић и Ђорђе Остојић, делегирани испред ДВТ-а примају заинтересоване кандидате сваке среде од 12 до 14 часова у Уставничкој 29.

10. Поднећемо иницијативу надлежном министарству за побољшање закона који се тичу избора тужилаца и заменика у смислу веће заштите права кандидата, пре свега њихових права из радно-правног статуса.

11. Упутићемо ургенцију Скупштини Србије за хитан избор једног судије Уставног суда и члана ДВТ-а, у складу са законом.

12. Предлажемо хитно одржавање заједничке седнице ВСС-а и ДВТ-а на којој ће се изабрати преосталих пет судија Уставног суда Србије, чиме ће се отклонити примедба да Уставни суд ради у непотпуном саставу.

13. Прелазни састав ДВТ-а, уз административну канцеларију, ОДМАХ отвара и креће у поступак организације избора за стални састав ДВТ-а.

14. Посебан акценат и пажњу ДВТ ће посветити ојачавању и повећању ефикасности деловања ДВТ-а формирањем административних канцеларија у пуном саставу, како би успешно преузели обавезе предвиђене законом.

15. У складу са правосудним законима ДВТ ће спроводити редовну евалуацију рада судија и тужилаца чиме ће се обезбедити већи систем одговорности носилаца правосудних функција и њихова ефикасност.

16. Предлажемо Министарству правде да формира стручну групу од представника европских институција и домаћих стручњака која ће пратити реформу правосудја и примену европских стандарда у њеном спровођењу.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије

343.163(497.11)

ТУЖИЛАЧКА реч: гласник Удружења јавних
тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије /
главни уредник Миодраг Плазинић. - [2004, бр. 1] -
Београд (Грачаничка 18) : Удружења јавних
тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије,
[2004] - (Београд : АТЦ). 29 cm

Тромесечно
ISSN 1452-8843 = Тужилачка реч
COBISS.SR-ID 140096012

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY, SERBIA